

ЛИТЕРАТУРЕН ГЛАС

БРОЙ 168, Година XX
септември 2013
Цена 0,70 лв.

ВЕСТНИК ЗА ЛИТЕРАТУРА И КУЛТУРА

Основан от Д.Б.Митов и списван от него
от 1928 г. до 1944 г. в София

KAT № 430 ISSN 1310 - 7917

ПЕТИ ОКТОМВРИ - ДЕН НА СТАРА ЗАГОРА

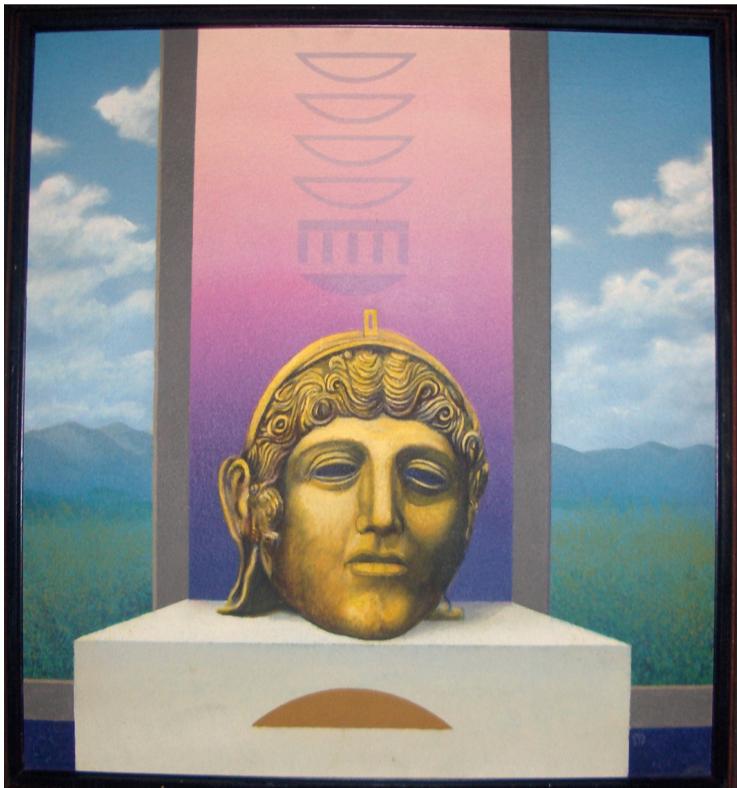

Скъпи съграждани,
Уважаеми жители и гости на
Община Стара Загора,
Всяка година, на 5 октомври,
Стара Загора празнува
своето възраждане. Преди 134
години княз Алеко Богориди символично
поставя първия камък за въздинането ѝ
от пепелищата, пред който ние днес поставяме цветя.
Като наследници на хиляди българи, вградили в темелите ѝ
своята доблесть, мъжество и въжделения, днес се гордеем със
Стара Загора - модерен европейски град, един от водещите
бизнес центрове, със забележителни паметници на историята,
образователни и културни институти, с тържествата и
традициите на нейните жители!
Скъпи старозагорци, нека обичаме нашия красив град, миеем
за неговото бъдеще и работим за просперитета му!
Да ни е честит 5 Октомври!
Да ни е честита Стара Загора!

Живко ТОДОРОВ
Кмет на Община Стара Загора

Христо ТАНЕВ, Закрилникът на обетованата земя

ГЕО МИЛЕВ И ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ
Щрихи към приятелството и кореспонденцията им
60 години къща-музей „Гео Милев“ и
55 години къща-музей Димчо Дебелянов

Гео Милев

Димчо Дебелянов

Още от съвсем млад Гео неистово ратува и ентузиазирано работи, вдъхновен до екзалтация, за европеизирането и модернизирането на българската литература и култура, запреориентирането на интелектуалния дух на българина в тази насока. (Баща му Мильо Касабов и той с някакво мъдро прозрение финансира литературните, културните, и всякакви други проекти на сина си. Сигурно имат основание заключенията, че Гео е единственият българин (не само интелектуалец), а единственият, който разорява баща си, за да европеизира българската духовност и общество).

И в този смисъл още отрано младият гениален световен интелектуалец много високо е ценял Дебеляновите стихове. Надарен с прозрение и изключително вярно и прецизно чувство за творби, имена и явление, с хоризонти в далечното и необозримо за мнозина бъдеще, той много точно е схванал и оценил творчеството

Йордан АТАНАСОВ

ФЕНИКС

На Христо Буюклиев – историкът, изследвал древен надпис върху мрамор, възхваляващ поета Никий от Августа Траяна

Боруй, Vereя, императорът Траян...
Историята – камък върху камък.
Изгарян си, от векове си назован
със седем имени, до днес останали.

Младеши ти – хилядолетна, вечна!
Аз кой съм, никой...

Но за тебе пиша,
Тъй както Никий стихове е дишал
в ония времена потайни. И далечни.

Отминали са робства и васалност.
Днес грее твоето лице щастливо,
Че твойт корен е дълбок, витален.
От пожарите излиташ.

И си птица жива.

НОВИ КНИГИ

Иван Радев, Българският писател и войните 1912-1918, том първи, Народна библиотека „П.Р.Славейков“, В.Търново, 2013.

Славимир Генчев, На 60: стихотворения, Мултипринт ЕООД, София, 2013.

Анжела Димчева, Крехка суета: избрани стихове, ИК „Персей“, 2013

Анжела Димчева, И критиката е любов: статии, портрети, рецензии, интервюта, ИК „Персей“ 2013.

Тошо Дончев, Умната! Или петте правила на щастиято. Изд. „Литературен форум, София, 2013.

Цветни акорди, поезия и проза от Клуб „Димитър Подвързачов“, Изд.“Народно ч-ще „Даскал Петър Иванов“, 2013.

Петър Иванчев, Недопети песни, стихотворения, изд. Фабер, Велико Търново, 2013.

Станка Битлиева, Айлагюно – въглените на паметта, родово изследване, ИК“Полиграфиог“ АД, 2013.

Владимир Шумелов, Лисица в кокошарника, критични етюди, Изд. Фабер, 2013.

Мария Г.Николова, Чек за щастие, мисли, литературни портрети, Изд. „Пропелер“, 2013.

Радка Баева, Горчиво разсъмване, стихотворения, Изд. „Народно ч-ще „Даскал Петър Иванов“, 2013.

Капчуци на надеждата, Алманах 8/2013, Дамски литературен салон „Евгения Марс“, Изд.“Пропелер“, 2013.

Кирил Попов, Криворечие мое, ИК“Ванъ Недков“, 2013.

SMS. Стихове и рисунки, Добрин Паскалев, Бойко Вачев, Варна, 2013.

Теодор Христов, Киркегор танцува свободата, двуезично издание, философска студия, ИК“Коралов и Сие“, 2013.

Елена Денева, Натюрморт с пеперуди, стихове, изд. Потайничес, 2013.

Стойка Теодосиева, Оазис, стихове, изд. Пропелер, 2013.

/от стр. 1/

И както пише по-късно един съвременник – за мнозина войната (при все, че са осъзнавали нейната кървава и жестока същност - страшна, трагична и безсмислена) се явява своеобразно спасение, нови хоризонти, места, хора, нова обстановка и атмосфера, нови емоции и творчески импулси, нови произведения.

В писмо до Гео от 7 април 1915 година Димчо споделя: „Чувствам почти пълна притъпеност – и физическа, и душевна. Не ме бива значи ни за реализъм, ни за ирреализъм.“ И по-натат: „Ще измрем от скуча в София... Много подли времена! Аз чакам със стиснати от нетърпение зъби и юрнуци настъпването на велики събития по нашенско. Омръзна ми всичко, особено сам на себе си много омръзнах. Не ми се ни гледа, ни слуша, ни мисли, ни желае, ни люби, ни мрази, понякога не ми се и диша...“

В друго писмо: „Аз не живея – аз горя, не, аз се пържа...“ И още: „Ние тук караем по стария път... Чакаме някакво неведомо чудо и т.н. и т.н.“

Естествено, чувствителните и раними души като Димчо и Гео са страдали най-дълбоко, чупили са ледовете с главите си,

Из “Облог за мома”

ДТ „ГЕО МИЛЕВ“ - ПРОГРАМА
ЗА ОКТОМВРИ 2013 година

7.10. - понеделник 19.00 „Без докачение, моля...“ голяма зала
по Чудомир, сценичен вариант Веселин Стоянов, режисьор Ивалин Димитров
8.10. - вторник 10.30 „Облог за мома“ - голяма зала, от Панчо Панчев – дядо Пънч, режисьор Стефан Поляков
9.10. - среда 10.30 „Облог замома“
9.10. - среда 19.00 „Световъртеж“ - камерна зала от Жан Жак Брикер и Морис Ласег, постановка Хр. Недков
10.10. - четвъртък 10.30 „Облог за мома“
14.10. - понеделник 19.00 „Боряна“ - голяма зала от Йордан Йовков
постановка Стефан Делев
15.10. вторник 10.30 „Облог за мома“
16.10. среда 19.00 „Световъртеж“
17.10. четвъртък 19.00 „Световъртеж“
21.10 понед. 19.00 „Без докачение, моля...“
22.10 вторник 10.30 „Облог за мома“
24.10. четвъртък 19.00 „Тартюф“
голяма зала комедия от Жан-Батист Молиер, постановка Ивалин Димитров
25.10. петък 19.00 „Световъртеж“
31.10. четвъртък 19.15 „Една седмица състради“ камерна зала от Любен Босилков, режисьор Ивелин Керанов
31.10. четвъртък 19.00 Гостува
Драматичен Театър ПЛОВДИВ голяма зала - „Детектор на лъжата“
от Василий Сигарев, режисьор Красимир Ранков, със специалното участие на Красимир Ранков
Билетна каса: Туристически културно-информационен център
бул. "Руски" № 27, тел. 042 /622 283,0886
899 061 <http://dtgeomilev.com>

ВЕСТИ

На първи юни т.г. в с. Змееvo, Старозагорско беше учреден Интелектуален клуб „Космос“ за литература, изкуство и култура с председател Димитър Брацов. В резиденцията на г-н Брацов се събраха роднини, приятели и творци. Беше приет Устав на клуба, след което се проведе литературно четене на автори от Стара Загора и Змееvo. Беше открита изложба на художника

Христо Танев.

***

На 28 август Клуб „Космос“ организира общинско културно тържество в салона на Народно читалище „Св. Климент Охридски“ - Стара Загора.

При пълен салон, което рядко се случва в последните години, свои произведения прочетоха: Танъ Клисурев, Йордан Атанасов, Стойчо Маджарски, Елена Димитрова, Димитър Брацов, Живка Стойчева, Кристина Божанова, Донка Йотова, Иван Аяров и др.

***

Преди дни в Университета на Саламанка бе представена книга в чест на големия испански писател и поет Фрай Луис де Леон, преведен ан 50 езика от 4 континента. В него България участва чрез превод на **Виолета БОНЧЕВА** на стихотворението "Когато излизах от тъмницата".

ПРЕМИЕРА и откриване на Сезон 2013/2014 на Опера Стара Загора

На 20 септември Държавна опера Стара Загора откри своя нов Сезон 2013/2014 г. с операта „Мадам Бътерфлай“ от Джакомо Пучини. Този спектакъл е създаден през 2005 за откриването на Фестивала за оперно и балетно изкуство /ФОБИ/, на малката сцена на драматичен театър „Гео Милев“, от режисьора Нина Найденова, сценографа Борис Стойнов, художник на костюмите Цветанка Стойнова, хореограф Боряна Сечанова, диригент Божидар Бонев. Участвали са певците Линка Стоянова, Мартин Илиев, Антон Радев, Георги Динев, Петя Цонева и др. ... В ролята на Чо Чо Сан ще видим Лусине Даниелян /Армения/, Пинкертон – Симоне Аджипи, Сузуки – Петя Цонева, Шарплес – Иван Кабамитов, Горо – Георги Динев, Принц Ямадори – Денис Иванов, Бонзо – Александър Марулов, Кейт Пинкертон – Нели Нечева.

***

От 16 до 19 август в Копривщица се проведоха Десетите юбилейни тържества, посветени на Димчо Дебелянов. Венец на тридневните тържества беше голямото литературно четене на предишни носители на поетичната награда на името на поета. Със свои стихове се представиха и номинираните автори за тазгодишната награда: Анжела Димчева, Йордан Атанасов, Николай Милчев и Недялко Йорданов. Новият лауреат бе обявен от председателя на журито Марин Кадиев: Недялко Йорданов, преди поетът да застане пред микрофона. Заедно с Хайгашод Агасян те изпълниха песни по текст на лауреата и бяха аплодирани от многобройната публика, изпълнила двора на Димчодебеляновата къща. На другия ден, отново в двора на къщата бяха представени новоизлезлите книги на автори от страната: академик Иван Радев - „Българските писатели и войните 1912-1918“ - том първи, Маргарита Петкова и Добромуир Банев – „Абсурдни времена“, Анжела Димчева – „Крехка суета“, поезия и „Критиката е любов“- статии, портрети, рецензии; Марина Дечева – стихосбирката „Имало и други поети“, Елена Христова – стихосбирката „Очи на цвят солени“, Надежда Александрова - страници от студията ѝ за Димчо Дебелянов и списание „Златорог“; Йордан Атанасов – 20 години на вестник „Литературен глас“, продължението на Д.Б.Митовото издание в наши дни; премиера на новия компакт-диск на барда Бойко Георгиев; изпълнение на авторски песни от Ивайло Диманов и Славимир Генчев – предишни носители на Димчодебеляновата награда.

ГЕО МИЛЕВ И ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ Щрихи към приятелството и кореспонденцията им

както по-късно ще напише гениалният им следовник Никола Вапцаров. За да заплатят с живота си своя бунт величав.

От кореспонденцията между приятелите тук имам предвид запазените **седем писма** от Димчо до Гео. Двамата ги запознава по всяка вероятност старозагорецът Николай Михайлов – Лилиев, близък приятел и на двамата. Разбира се, тези писма (от които по всяка вероятност малко са запазените) са само много малка част от историята на това приятелство. Защото общуването им е било много по-интензивно и всеобхватно. Сърдечно и дълбоко. В едно от писмата Димчо простенва: „... сякаш повторно живеех преживените заедно с тебе вечери в София“.

Според бележките към том втори от събраниите съчинения на Дебелянов от 1987 година, писмата са писани в София и адресирани до Стара Загора в периода от 28 януари до 22 април 1915 година. Написани са на открыти пощенски картички с химически молив. Не всички са датирани и по пощенското клеймо се датира изпращането им. Седемте писма, се казва в споменатите бележки, са доказателство за мрачните настроения на поета през 1915 г., за любовните му разочарования и тежките му предчувства.

Те са почти всеобщи, а не само Димчови, както стана дума по-горе.

Разбира се, темата за приятелството и кореспонденцията между двамата се нуждае от едно много по-задълбочено и аналитично проучване. И в контекста на цялостния обществено-политически и литературен живот. Тук ще се спрем накратко само на последното, седмо, писмо на Димчо, писано на 22 април 1915 г. отговор на незапазено писмо от Гео.

„**Не ти отговорих навреме, защото бях зает с много важна работа: мъчех се да убедя и себе си, и другите, че е време вече да познаем своето нищожество и - между другото и по твой съвет - да устроим на столичани невиждано досега зрелище - да се избесим всичките по електрическите стълбове на бул. „Цар Освободител“.** Но какво да правиш, б камък удариха увещанията ми: **ни на мене, ни на другите им се иска да погинат още млади и зелени, и то по литературни причини, което било най-смешното...“**

Тези редове отново ни показват мирогледа на интелектуалеца Гео в контекста на неговите стремежи за европеизиране и модернизиране на българската духовност и общество –

да се избесим, па дано се стреснат и прогледнат... Аeto и бележките към това писмо в събраниите съчинения на Гео Милев:

„Своите литературни схващания за живота и литературата по това време Гео Милев споделя „сериозно“ и с останалите си приятели – най-вече с Николай Лилиев. По всяка вероятност в писмо, недостигнало до нас, Гео Милев „предлага“ на Димчо Дебелянов своя „проект“ за несъгласие, съпротива и бунт срещу социалната и жизненалогика, която пречи на литературата, с идеята млади поети да се „избесят“ по електрическите стълбове на булевард „Цар Освободител“. Явно Димчо е направил опит да „развие“ проекта на приятеля си, но в крайна сметка - с чувство на хумор – признава, че ни на него, ни на приятелите му (им) не се ще „... да погинат още млади и зелени и то по литературни причини...“

Предложението на Гео Милев обаче и породилите го причини – очевидно повече литературни, отколкото жизнени - са любопитни за изследване на оригиналните идеи на младия все още Гео Милев.“

Дойчо ИВАНОВ
Уредник на музей „Димчо Дебелянов“

ПЕТИ ОКТОМВРИ - ДЕН НА СТАРА ЗАГОРА

Violета БОНЧЕВА

НАШИЯТ ГРАД

Като бяла лястовица е,
кацнала в полите на гората,
мирисана с пролетен прах на липови
дървета,
улици, по които бродят още живи
Хаджихристов и Мирчев,
като двама братя
и любовта по Анна, и по Стефана,
в стихове нежни възпята,
все тъй обикаля
съкровените

ъгли

на битието ни.

Ханчев, Гео и Лилиев,
Кирил Христов
всеки път се завръщат отново
в своя град,
за да вдъхнат аромата на друго време.

Янко Димов, Стойчо Стойчев, Жеко
Христов,
Груев, Берберов и Христо Кацаров
с вдъхновеното си слово
духовете ни светли бунтуват
и ражда поезия

талантливата кръв
на друго едно
 поколение.

Стара Загора, ласкав пулс на гръдта на
България,
по твоите улици Христо Фотев морето
разплъскаваше...

Рашко Стойков плака за Ботев, Иван
Динков се закле
в любов до гроб
на Белла Цонева
и още колко поети са чували призори
как се разпукват калемите
на кестеновите ти листи...

Ти си все тъй ласкова –
духът ти - вечен,
Стара Загора,
на Вселената център, любовен трепет,
бунтовен взрив,
който ражда нови звезди и планети...

На плещите си здраво понесла
дългата си, героична история,
много пъти на клада изгаряна,
сред чиито пламъци името ти
като ярка звезда
свети!

Татяна ТАНАСОВА

ТРАКИЙСКА НОЩ

Не, не бързам за никъде -
май съм във Раја.
Мигат еди звезди
във тракийската нощ.

Причудливи дървета
в светлината играят
и изльчва небето
възхитителна мощ.

А земята подпира
моите стъпки.
Колко хора са минали
със възхита оттук!

И прегръща ношта
понабънвали пъпки.
Утре те ще разъфнат
на всичко напук!

Неделчо ГАНЕВ

КВИНТЕСЕНЦИЯТА. ВЕНЦИ ЗА ИВАН ДИНКОВ

-Синко, защо ме изпревари?

Мъртвите са в гроба.
Живите по-надолу.

Аз съм гений.
Е казал някой, който бил Бог.

Иван. Най-висок юрандиман
в българското слово.

Кръвта е кръв,
когато се плаща.

Свещи и клещи.
Инквизицията режи езици.

В Библията. За Иван Динков
има едно изречение.

Иван ГРУЕВ

* * *

Когато ме заровят във пръстта,
едно дръвче над нея ще поникне
и плодовете му ще имат сладостта
на капка сок от захарна тръстика.

Край него във зелените треви
щурци ще свирят нощи серенади,
а дългия ми ден безгрижно ще върви
под виолетовите летни дъждопади.

Така ще бъда тук, във себе си събрах
мъгли и цветове, листа и вятър
от спомена, че също съм живял
в това училище за богове - Земята.

А някъде, възкръснал в небесата,
ще скита моят Дух, без път и пол -
край вечните скрижали на Съдбата,
изсечени под Божия престол.

Стойчо МАДЖАРСКИ

СПОМЕН

Вилнее студ. Мезен* застина -
скрипти ледът от бряг до бряг.
И само моята пъртина,
в безкрайния, самотен сняг.

Избушката, с вратичка тясна,
с ръждиви панти изхръптя.
Тъма като кама ме кълъзна,
до кокала ми чак опря...

Но само миг и палав пламък
сред плахи сенки затрептя.
И край опушения камък
във тъжен танц ги завъртя.

От потъмнелите полици
попъхна сладък аромат -
чай, билки и от бор иглици -
забравен свят и благодат.

А вън свирепата фъртуна
развява белия си флаг.
Изчезна моята пъртина,
скрипти ледът от бряг до бряг...

* Река Мезен - намира се в Коми, Русия.

Ботьо БУКОВ

ХОРМОН СРЕЩУ СИНДРОМ

Хей, господа,
някой от вас ми е откраднал
хормона на щастие!
Вие ли сте, г-н президент на републиката,
който се разливате
като комикс
върху плазмата на телевизора ми?
А може би сте и вие, г-н роме?
От пръта ви са пропищели
даже листата на ореха ми.
Дали не сте и вие,
г-н банкер, концесионере, рентиере,
министре, депутате?
Веднага ми върнете хормона на щастие,
преди да съм ви върнал
синдрома на придобитата демокрация!

Йордан ПЕЕВ

ВРАНИ

Бели врани като пресни рани
кацнали в
съмнения мълчат.

Под
перата им до кръв издрани,
белези от
клонове стърчат.

От криле
издуханият плясък
спомня си
на полета шумът.

Днес
небето е далечно място,
и без
блъсък немощно висят.

Всичко времето, без смърт, лекува.
Няма време, идва само смърт
В рани бели
врани отпътуват,
гарвани
се връщат и кълват.

Птицата Феникс, скулптор Красимир Зарков

Рашко СТОЙКОВ

ПОЕТИ

на артистичния секретар Пейо Яворов,
писаря Димчо Дебелянов,
коректора Христо Ясенов и другите.

Понесли жребия да бъдете поети
във свят един с непоетичен нрав,
простихте ли му хляба си корав,
вий, бедни писари на богоете?

Трагични артистични секретари,
коректори на неграмотната съдба,
простихте ли му
хапчето горчива свобода
и своите Демир Хисари?

И стига ли ви тъжната награда,
че свети златен тихият ви прах?

“За Омир още спорят седем града.
А той бе просил милостиня в тях.”

Ивайло ДИНКОВ

МАНАСТИРЪТ СЪС СЛЕПИ ПРОЗОРЦИ

Манастирът със слепи прозорци
се издига на стръмния бряг
пред прага на небесните порти,
над великата бездна от мрак.

Но отдавна в тъмната не греят
светлинките на Божия дом.
Като кораб, закотвен на кея,
е руши този стар вълнолом.

А в безкрайя се носи мълвата
по вълните със масти от скръб
за надежди, разбити в мъглата
нейде там, върху скалния гръб.

Оттогава крещят заковани
и се взират със празни очи
не прозорци – зараснали рани.

А небето студено мълчи.

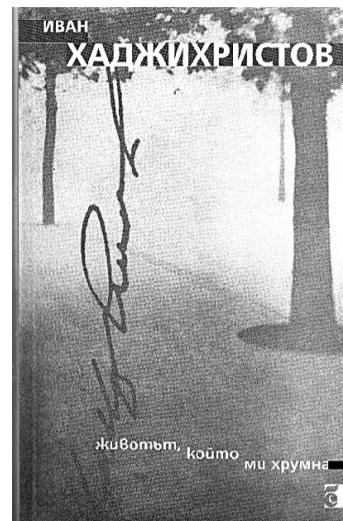
И докато животът с кохорти
ни щурмува до сетния час,
в манастири със слепи прозорци
се превръщаме. Всеки от нас.

ИВАН ХАДЖИХРИСТОВ ВЪЗКРЪСНА С ТОМЧЕ "ИЗБРАНО"

Свидетели сме на едно истинско културно събитие в нашия град, а и в страната. Излезе томче стихове на поета Иван Хаджихристов, издадено отrenomираното издателство "Литературен форум", със спонсорството на Община Стара Загора. Без да се повдигаме на пръсти, като старозагорци, можем да кажем, че Иван Хаджихристов е с отвоювано право да бъде наречен "класик на българската поезия". Защото творчеството му издръжа сериозния изпит на повече от деветдесетгодишно предизвикателство. Сещам се за закачката на Светлозар Игов в неговата "История на българската литература", че класик е автор, когото почти никой не чете, но всички признават. Иван Хаджихристов не е автор за т.н. широка публика. И сега сигурно няма да бъде четен по читалищни сцени, събрания и литературни празници. Той е поет за ценители, без съзнателно и нарочно да е стеснявал по естетически или идеини съображения кръга от свои читатели. Просто неговата душевна и творческа нагласа е такава. Да изповядва вътрешния си свят ненатрапчиво, смилено, с магическата символика на абстрактните образи, повече да загатва, отколкото да разкрива директно, деликатно да се докосва до явления и материя, да забува с импресионистична мъгла картини и състояния.

В ранните години на своето творчество Иван Хаджихристов е омагьосан от новото изкуство на символизма. Дали пък това не е и една от причините, поради която той не получи по-утвърдителна оценка от критиката ни в годините до 1989-а? Но дори и тогава могъщата художествена сила на неговата кратка поема "Анна" не можеше да бъде отмината. Той беше легитимиран пред публиката, когато ставаше дума за по-ранното му творчество, главно с тази поема. Авторът на предговора към настоящото издание проф. Светлозар Игов се е спрял много подробно на качествата на "Анна", разгледана в контекста на други подобни творби от европейската лирика и главно на сръбския поет Иван Лалич. Тези дни, докато препочитах стихотворенията на Хаджихристов, включително и неговата "Анна", се сетих и за стихотворението на Емануил Попдимитров "Ирен", съвременник на Хаджихристов. Попдимитров също е посветил творбата си на една жена. Той също е причисляван в онези години към категорията на поетите-символисти. И в неговата творба са налице онези задължителни характеристики на символизма, както и погребалните атрибути, каквито имаме и при "Анна" - "тъмен креп, над вратите развен", "воал и кандило", сходна лирическа атмосфера. Превъзходството на "Анна" е в нейния естествен драматизъм, в липсата на всякаака театралност, в съдържанието, неподчинено в никаква степен на поетическата форма, в отсъствието на всякакви външни ефекти, каквото да речем е рефренът при Попдимитров: "и плачех за тебе, Ирен".

Утвърждаването на Иван Хаджихристов като поет съвпада с времето, когато в новите литературни среди се усеща вече отрицателната реакция към символистичната поетика. Най-вече от кръга "Стрелец" с Далчев, Димитър Пантелеев и другите. Струва ми се, че следното сравнение между два куплета на Хаджихристов и Пантелеев ни дава представа за това. При Хаджихристов: "Щом късно слънце ги ограй/, те носят свойта няма вест:/ безъмълвни пътници във черно,/ които уморено слизат/ със стъпки кротки и неверни/, по пътя на далечен лес." При Пантелеев: "Гора, а низ гората тихом/ като на сън вървят дърварите/ с коси повехли и прошарени/, превити явори от вихъра." Въпреки че във

втория цитат конкретната картина е по-осезаема, по-видима за очите, лично на мен повече ми въздейства с привлекателната синедозиканост, със загадъчната си атмосфера, с известната си мистичност стихът на Хаджихристов. Ето как не формалните белези на едно литературно направление и принадлежността на поета към него, било то символизъм, романтизъм или реализъм са основание, за да оценяваме една творба като художествено значима. Следват цикли, които носят заглавия на първите две книги на Хаджихристов "Гибел" и "Елен и гора", едно превъзходно за мен заглавие. Заглавие, което носи и красотата на конкретната представа и смисъла на едно по-абстрактно обобщение за съдбата на поета или за свободата на индивида, ако щете. В тези два цикъла са представени някои от ранните шедьоври на Хаджихристов, написани до 1923-а и 1938-а година, когато са видели бял свят стихосбирките, първата - в старозагорската печатница "Светлина", втората - в престижното за времето си издателство "Хемус". Ето например краткото стихотворение "Нощ". То е само три куплета, но съдържа разъясняващи прозаизажитийски смисъл като "- Ти бе на прельстителна забава,/ от вечността какво измоли ти?" Да, в естетиката на символизма животът може да бъде определен за "прельстителна забава", на пръв поглед лековато и дори сладникаво. Но вторият стих сякаш те хваща за яката и те ръзтърска "от вечността какво измоли ти". Тук е другата знаменита поема на Хаджихристов - "Гибел", която започва с друг емблематичен стих: "Не съм достоен да премина,/ душа на твоя ясен бряг."

Стихотворението "Гребец" е още едно от впечатляващите постижения на рания Хаджихристов. Творбата се състои от четири двустишия, но външнието влиза дълбоко в ума и душата: "както дете под тая сина власт,/ постой, постой, душа, гребец на моя час!" Интересното е, че ако стихотворението съдържа прилизително трийсетина съществителни, само две от тях са конкретни, и то относително. Въпреки това, неяснотата я няма, усещането е за лична изповед, към която си съпричастен и ти самият. На пръв поглед парадоксално: и абстрактното може да носи конкретно усещане за радост, тъга, болка, любов.

Ранният Хаджихристов е художник на полутоновете, на намека, на въпросите, които не чакат непременно отговори: "Не знаеме, защо градът ликува,/ защо огромни стават пред свещта/ надеждите и тъмните цветя,/ защо ни обща скръб сега целува?" или: "Завършили един божествен ден,/ орачите, сами царе на здрача,/ вървят със позлатените клепачи/ към залеза, обилино озарен". Да, в стихотворенията на Хаджихристов има и много сълнце, но в периода, за който говорим, то е заслепяващо и те кара да премрежи очи, да видиш пейзажа през мрежата на полуутворените клепачи, през мъгливата марана на пладнето.

В цикъла "Голямото междучасие" се забелязват нови моменти по отношение на поетическата форма. Стихът е разчупил рамките на класическата ритмика, на стриктната форма, така характерна за символистите (нека си припомним в манифеста им: музиката преди всичко!). Тук вече поетът е далеч от тази нарочно търсена музика: "Не беше ли, Глад,/ мой адютант,/ особен тънък опий/ за моите тропи?" Или: "Заспи, съмнение, пантера моя!" Или: "История - бури. / Съдбата - бизон./ Моя натура - / дълъг сезон". Една нова категоричност, една нова смелост и дързост в изграждане на метафорите.

В интервюто си пред Светлозар Игов, взето в края на шейсетте години на миналия век, Иван Хаджихристов отговаря на въпроса

кои са му любимите наши и чужди поети. И споменава Александър Блок и Твардовски от руските. Изказвам недоказумето предположение, че именно тези руски обновители на стиха, а защо не и Маяковски, са повлияли на Хаджихристов в неговата поетика. Той не може да не е бил преводите им в Гео-Милевово списание "Пламък". А е много възможно и самият Гео Милев с поетиката си в "Ад" и "Септември" да е бил известно влияние над съгражданина си, когото много е ценял. И е включил поемата му "Анна" и в двете си антологии, особено ценено признание, като знаем какъв безкомпромисен критик е бил Гео.

Тази линия на по-свободно интерпретиране на тематиката се забелязва според мен и в по-късни работи на Хаджихристов, например в "Короната на Пинокио": "Очаквай, Пинокио,/ да те назнача император/ на Екватора,/ на Полярните страни/ на Умерения климат. Ще благоволят ли да слязат/ президентите на всички Америки!/ Сторете път! - Аз съм човекът! Аз съм негърът!"

Моите лични предпочитания са към по-klassический изказ, характерен и за по-късни творби на Хаджихристов. Например: "Да върваш, дишаш и общаш,/ сърце, не можеш без това./ Ти се възнасяш като птица/ и трепкаш в дребните слова". Или: "Пак пролет е. Наново сътворено/ сърцето пак се учи да греши".

Не случайно и самият Лилиев се възхища от изящната словесна техника на старозагорския си събрат. Ето един превъзходен и много български пейзаж, който не отстъпва на Лилиевите строфи за пеперудите или тихия пролетен дъжд: "Сияят натежалите ниви,/ спи умореният зной/- светлият месец залива/ ясния нощен покой. Само в хълмите далеко/ осен едва шумоли,/ носи се лекото ехо/ с първите рани петли."

Не познавах лично Иван Хаджихристов. С преклонение съм го следвал с очи, когато случайно съм го срещал по старозагорските улици. Но съдбата до известна степен ме компенсира. Около десетина години близо до най-добрия приятел на Хаджихристов - съменикът му Мирчев. Дори само нежното обръщение "Иванчо", с което двамата са се обръщали помежду си, говори не единствено за топлите им сърдечни чувства, но и изобщо за тяхната душевност. Имам основания да си мисля, че какъвто беше Иван Мирчев като човек, като отношение към хората, като толерантност, деликатност, интелигентност, такъв е бил и Иван Хаджихристов. А то си проличава от стиховете му, събрани в книгата "Животът, който ми хрумна". Бездарникът сигурно може лесно да заблуди читателя за истинската си същност. Талантливият не може да изльже. В творбите си той се саморазкрива безощадно, откровено, "без маска и без грим", използвам образа от един друг поет. Иван Хаджихристов, авторът на едни от най-искрените, нежни, с дълбоки тъмни и светли втурвания в човешката душа стихове, и в живота си е човек фин, аристократичен, демократичен и хуманен, каквото е в поезията си. Това е разкрито и в чудесно описаната среща на Хаджихристов с по-сетнешния си тълкувател Светлозар Игов.

Старозагорци трябва да се гордеем с този поет. Разбира се, той е гражданин и поет на цяла България, а защо не и на Европа, но в три реда "се е позициониран", както модерно се изразяват телевизионерите днес, в родната си Стара Загора: "Аз съм роден в Южна България,/ де сънцето, както се казва,/ върви по небето и не залязва./ Ведна малка стая, по-малка от мене,/ написах всичките си стихотворения".

Но да бъдеш горд с нещо, значи и да бъдеш благодарен, на тези, които са ти помогнали да се почувствуваш такъв. Нека бъдем благодарни на Светлозар Игов и на издателя Марин Георгиев, че ни дариха може би най-хубавия подарък в навечерието на празника на Стара Загора!

Таню КЛИСУРОВ

**Матей ШОПКИН
на 75 години**

СЕДЕМДЕСЕТ
И ПЕТА ЕСЕН

Напук на всеки злонамерен глас
аз нежната си лира ще прегърна,
и в някой хубав чудотворен час
при себе си отново ще се върна.

И моят земен път ще продължи
по родните полета и балкани,
ще превъзмогвам преспи от лъжи
и преспи от заблуди и забрани.

Ще ме люлеят цветни ветрове
и от заветни прогласи понесен,
ще пиша пак, ще пиша стихове
в седемдесет и петата си есен.

Но гласове от принебесен хор
с невероятен говор ще ме молят
да не забравям светлия простор
на светлата си Двадесета пролет.
И в този свят и малък, и голям,
заряен из недрата на всемира,
ще вървам в моя поетичен Храм
и ще обичам нежната си лира.

ЕСЕСЕН СЛЕДОБЕД

Спри! И на самотната скамейка
тих и бавен поседни, Матей.
И на слънчевата късна грейка
тъжните си спомени съгрей.

От полета, бездни и балкани,
през лъчи, вихушки и мъгли,
те пристигат звани и незнани,
и те питат: Много ли боли?
В тоя свят, където всеки губи,
свят, където всичко е борба,
много ли боли от тези груби
удари в гърдите и в гърба?

Бесел, възхитен или потресен,
ти от своя жребий си разbral,
че понякога се ражда песен
и от най-дълбоката печал.
И забравил болести и рани,
не пътта - душата си съгрей.
Може нещо хубаво да стане,
нещо хубаво и с теб, Матей!

СЛЪНЧЕВА ЕСЕН

Колко слънце през късната есен,
колко слънчеви приливи в мен!
И понесен от порив небесен,
от светлинни реки озарен,
поздравявам брезите съмълчани
и самотния сребърен бор,
и пътувам с очи замечтани
към далечния син кръгозор...
Аз познах доброта и измама,
гневна буря и тих снегопад
и почувствах, че повече няма
да остана възторжен и млад,
днес пътувам, пътувам понесен
като в песен прозрачен и лек.
И през късната слънчева есен
в мен живее добрият човек!

ВНЕЗАПЕН РАЗМИСЪЛ

Все повече забрани и мълчания,
все повече горчиви часове.
Излишни стават моите страдания,
които претворявах в стихове.
Не ме вълнува полета на птиците,
ни шепота на младите жита.
Напускам вече строя на лириците
под сухите очи на есента.
Но в нощи на пробудени прозрения
за върност, за мечти, за грехове,
у мен избухват вихрени вълнения
и пак ме викат звездни светове.
И аз забравям, че приижда зимата
със своята безкрайна пустота.
И в моя дух звуци неповторимата,
всевечната любов към Песента.

**ДИМЧО ДЕБЕЛЯНОВ
(1887 - 1916)****ДА СЕ ЗАВЪРНЕШ
В БАЩИНАТА КЪЩА...**

Да се завърнеш в бащината къща,
когато вечерта смиreno гасне
и тихи пазви тиха нощ разгръща
да приласкае скръбни и нещастни.

Кат бреме хвърлил черната умора,
що безутешни дни ти завещаха -
ти с плахи стъпки да събудиш в двора
пред гостенин очакван радост плаха.

Да те присрещне старата на прага
и сложил чело на брезислено рамо,
да чезнеш в нейната усмивка блага
и дълго да повтаряш: мамо, мамо...

Смиreno влязъл в стаята позната,
последна твоя пристан и заслона,
да шъпнеш тихи думи в тишината,
впил морен поглед в старата икона:

аз дойдох да дочакам мирен заник,
че мойто сълнце своя път измина...

О, скрити вопли на печален странник,
напразно спомнил майка и родина!

ГЕОРГИ Н. КИРОВ (1949)

Дебелянов

Той не можа да стане тридесетгодишен...
На времето в несъбъднатия дял
е страшно да се чувствуваши излишен
и да си мислиш, че напразно си живял.
Но да дълбаеш най-страхотните въпроси
на битието в безощадния му бяг.
Да свиваш с пръсти жълти папирosi
преди да спреш пред бащиния праг.
И да възпееш вечерта с най-нежни думи
всред тази пълна с бури тишина.
И да намериш края някъде край Струма
пожертван за родина. Без вина.
Но все пак да изваеш в стих сърден
една страна на светла красота.
Да бродиш в нея беден, ала вечен.
И да живееш още в хиляди сърца
с богатствата, дълбоко спотаени,
всред горести, всред вопли и печал
да преоткрива всеки в твоя стих вселени.
Ти в тях и след смъртта си оцелял.

2007 г.

ПЕТЬР ВЕЛЧЕВ (1944)

Балада

V памет на Д. Дебелянов

Пак разцъфтят белоцветни вишни
и отцъфтят всяка пролет,
за да си спомним за неща възвишени
и да си спомним скръбния ти поглед.
Приижда над Копривщица нощта,
като изповедта
на твоята душа Царкиня.
След дълго скитничество в прокълнати
развратни Градове
и приказни Гори старинни,
в миражните Градини на мечтата
и грохота на бранното поле -
ти се завръщаш към недрата.
Там дремещият профил на Балкана
и ласкавият заник,
и майката (уви, от камък),
и твойте все тъй белоцветни вишни
най-сетне те дочакаха:
да споделиши стиха си с духом нищите
и да изпиеш чашата на мрака.

Копривщица, 1987 г.

ТИХАТА ПОБЕДА НА ПОЕТА**ДИМИТЪР ПОДВЪРЗАЧОВ
(1881-1937)****На падналия другар**
Димчо Дебелянову

- Далеч от мен,
край буйно-мътна Струма,
там отзвуча и твоят скръбен ден
с отровната целувка на куршума.
Каква ли бе последната ти дума?
Дали си спомни в оня миг за мен?

- То бе сред глухий реквием на Струма,
в един молитвено-тържествен ден.
Аз срещнах горд и отрешен куршума
и паднах възнак без похулна дума.
Бял ангел вееше криле над мен.

- Тежи ми непрежалата раздяла.
Душата ми като дете ридай
за твойта младост, странен сън живяла,
за родината, свидни жертвии дала,
за твойта ранна смърт в далечен край.

- Аз не тъжа за никоя раздяла.
Душата ми - смиrena - не ридай,
че в дните бранни светло заживяла,
тя възсия - простила - и отдала
съкровищата си на родний край.

**ИВАН МИРЧЕВ
(1897-1982)****На Димчо Дебелянов**

Къде ще спреш, когато се отрониш
и полетиш напред като звезда,
и твоята разкъсана следа
премине по незнайни небосклони?

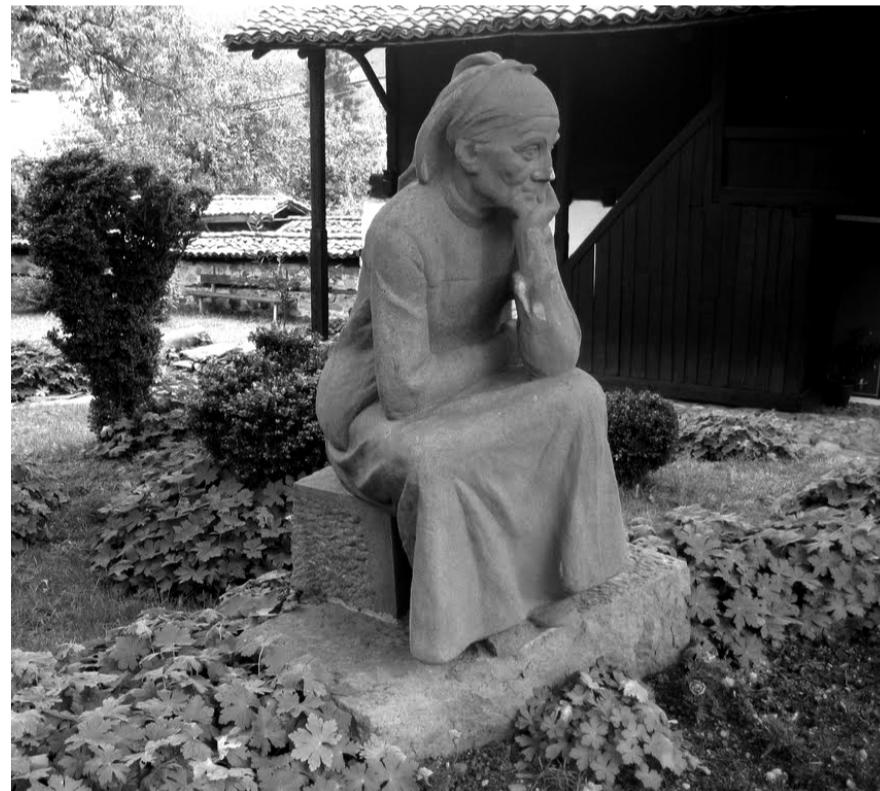
Утехата, че земната утроба
те е погълнала - и твоето сърце,
притиснато от хиляди ръце,
мълчи във каменната власт на гроба -

за дълго ли ще те облъхва още?
Ще минат времена. И ветрове.
И твойт глас отново ще зове:
той ще изпълни есенните нощи.

Ще бъдеш пак поет - ще бъдеш беден,
ще бъдеш гладен и неканен гост
на хората - и върху всеки мост
ти ще посрещаш мрака с тръпки ледни.

И никой няма тебе да нахрани,
а сълнцето ще те подгони с плам
в гората, гдето ще умираш сам.
И там ще спиш върху листа и грани.

1926 г.

**Георги БОНЕВ
(1922-2012)****Триптих за Димчо Дебелянов**
1

Дойдох в дома ти и се поклоних,

но не поднесох никакви букети.

От царски неувяхващи сонети

ти сплитам аз един венец - триптих.

Поете с нежния любовен стих,
ознал горчилки, сълзи и несрети,
от любовта самият малко взе ти.
Не беше ни любовник, ни жених.

Душата ти не срещна туй, което
възпяваше нещастна и сама.
Веднъж ли подло ти заби в сърцето
жена изменническата кама?

С Иванка беше тъй и със „Зъвнчето“ -
объркала любовните писма.*

* Става дума за две Димчови приятелки: Иванка
Дерменджийска и Мара Василева с прякор
„Зъвнчето“. - Бел. на състав.

**НИКОЛАЙ ЛИЛИЕВ
(1885- 1960)****Към Димчо Дебелянов**

В тълпата равнодушна и студена
аз диря твоя трепет вдъхновен,
кому да кажа страшната измена
на своя безначален тъмен ден?

Кому да поверя с душа ранена
възторзите на оня миг свещен,
когато се разкриваше пред мене
надеждата, че ти си отреден
на чистота и блянове честити
да бъдеш сам светиня и покров?

... До твоя дом не стига моят зов,
о, сълнце, непронизало мъглите,
о, птица, прострелила далнините!
- Ти песен, и надежда, и любов!

1919 г.

**ЯНКО ДИМОВ
(1937-2013)****Димчо Дебелянов**

*участник в Първата световна война,
загинал за България.*

Прокоба ли,
предвечен грях ли мен
преследва ме? А може би вината
е лично моя?
Все едно.

Но чувствам се роден
в усойното сиропиталище на свободата.

Насилия, грабежи, бедност, крах...
Да се завръща тук кой би поискал?
Не мога да живея с този страх
за утрешния хляб,
със тази ниска
цена на доблест и достойнство, със това
отчайващо безверие в живота.
Не мога - слаб съм - и да извървя
пътеката до своята Голгота.

Но мога да загина на война.
Да сложа кости във пръстта корава
за тази - моята, за същата страна,
която с безразличие нехайно ме предава.

Ще се спася от клюките. Ще си спестя и
угризението, че в живота земен
все някому тежа на съвестта...

Убиецът ми ще е враг безимен.

1996 г.

И тук, далеч от шум и суети,
за теб четат и слушат те в забрава.
Несетно някой се и просълзява,
вживял се в твойте скръби и мечти.

И тръгне ли си, трогнат и смълчан,
той поглед за последен път обръща
към „каменната“ майка с дребен стан.

Вгълбена в скръб - на майките присъща
все чака тя, глава подпряла с длан,
„да се завърнеш в бащината къща“.

1992 г.

*Стихотворенията на тази страница (без
първото) са из второто издание на „Тихата
победа на поета“ - Антология за Димчо
Дебелянов - съставител Петър Велчев.
СИМЕЛПРЕС, София, 2013.*

ОТКРОВЕНИЯ ДО ПРОЗРАЧНОСТ

- За неприкосновеността на детето

Анита КОЛАРОВА

***

Затворих последната страница на романа „Прозрачни неща“ (1972) на Владимир Набоков, шестнадесетата преведена у нас творба на световноизвестния писател и натурализиран американец, със смесени чувства. Космополитният индивидуалист и автор на скандалния роман „Лолита“ (1955), напуснал Русия след революцията от 1917 г. и живял 20 години в САЩ, е несъмнено руски гений, за чийто роман „Дар“ критиците твърдят, че е връх в белетристиката му. Но тук ще говорим за „Прозрачни неща“, издаден у нас през 2011 г.

***

Поет, преводач, литературен критик, лингвист, учен – лепидоптерист*, синестет*, професор в престижни университети, той напомня по енциклопедичност Иохан Гьоте. Но само толкова.

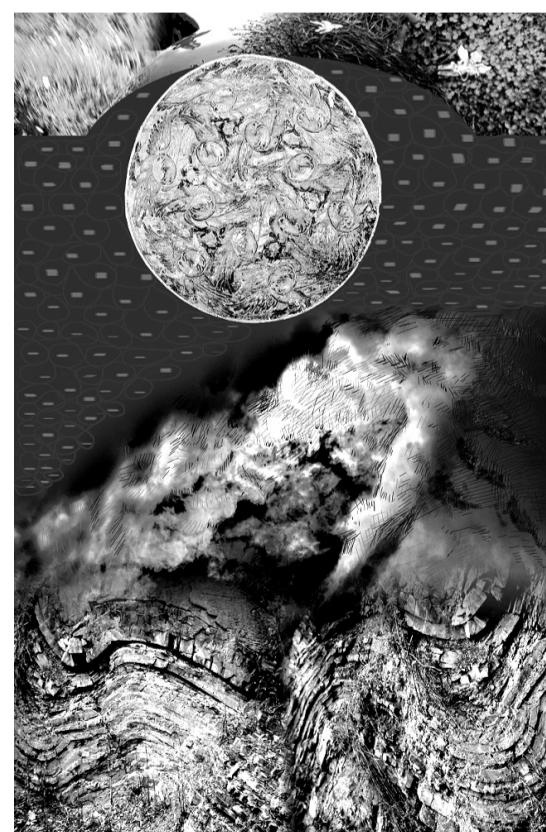
Владимир Набоков (1899 - 1977) си остава един от най-известните писатели на XX век, чиято проза е образец на модерна класика, в която се отглежда съвременният европейски и световен елитарен вкус.

Романът „Прозрачни неща“ (великолепен превод от английски на Иглика Василева) не е от обемистите романи на Набоков, но (само) 125-те му страници съвсем не се четат лесно. Морето не е до колене! Все пак хайде, както се казва, да се намокрим поне до глезените!

Една особеност, позната литературна и кинематографична хватка, донякъде обръква читателя - началото на романа започва с неговия край. Романното време варира предимно от сегашно, минало свършено до минало преизказано.

Читателят почти всеки път открива в авторовия нарратив, водещ към психиатричната литература от 20 век, няколко налични пласта и тръбва на места да си отдъхва, за да не потъне в тях. В „прозрачността“ на текстовата тъкан, състояща се от сън, спомени и разместено време, се очертават следните отношения, доколкото те могат (или не) да бъдат прозрачни:

- отношенията мъж-жена
- образ-имре
- нормален секс-перверзии
- отношенията памет-наблюдение
- живот-смърт
- сънища-действителност

Худ. Пламена Димитрова-Ричева, Видения по лунния диск

Сюжетът донякъде бива налиней и интересен. Главният герой Хю Персон* (в случая нарочно индиферентна фамилна номинация, лишаваща от индивидуалност), работи за голямо американско издавателство и притежава относителни правомощия на издавател. Той е изпратен в Швейцария, за да интервюира писателя Р., с когото издавателството работи.

Във влака се влюбва в Арманд, 23-годишна красавица, жени се и се прибира с нея в Ню Йорк, като преживява всичко, което може да се преживее от един, оказва се, неуравновесен мъж и една неуравновесена жена, която невинно или не по-късно убива. Осъзнал, че тя е „нешастна жена с изсъхнала душа“, убиецът се изживява като жертва. Криминалният елемент е частичен, липсва заплетеност ала Агата Кристи, всички пътища водят към архетипния град (Рим). Но Персон не е „виновен“ в истинския смисъл на думата, тъй като деянието е извършено по време на сън. Следва периодът на лудостта, вдовството, психоаналитиците, задаващи неудобни въпроси, затвора, психиатрията, връщането в Швейцария, смъртта. „Фаталистичната предопределеност“, с която се развиват нещата по-нататък „на фона на един пародиен свят от прозрачно непрозрачни неща, е представен с неподражаемия стил на Набоков“. Цитатът е от отзива на издателството върху задната корица (бел. авт.)

Едва ли лексикално богатият текст е пропуснат шанс за един наистина постийностен роман. Още в зародиша си той е библиотекар, защото до голяма степен преповтаря вече случвали се в творчеството на Набоков неща (с Хумберт Хумберт в „Лолита“). Така че разглеждам този роман като „вариация на тема“. Този вид художествено средство е силно разпространено в музиката, заради което винаги ни се е струвало, че Вагнер и Верди, а и не само те, се повтарят. В музиката, струва ми се, това е по-приемливо. Разбира се, всеки творец има право на експерименти, но когато темата е тъй щекотлива, перото рискува да се измърси. Мисля си, че откривам наличност на голяма доза авторова умора в създаването на романа. Независимо от дистанцирането на Набоков от своя главен персонаж, читателят го разконспира и идентифицира с главния герой на „Лолита“ - с раздвоението на личността, със стремежа да избега от себе си, със сомнабулните състояния и непреодолимия пиянет към

ЕРОТИЧНАТА ТЕМА,

която изплува най-отгоре в тъканица, при това в тъврде деформираната й форма.

Само че Набоков отрича очевидното: „Еротичната тема беше просто една от многото, както „Момче за удоволствие“ си оставаше само външна, несвойствена прищявка в рамките на цялото“ - пише той уж по повод романите на Р.

И тук Набоков, както в „Лолита“, ни занимава с всепогълщащата страсть на възрастен мъж към полудете, една неприемлива за здравия разум тема-табу. Това, уж отклонение, той прави, разказвайки за Джулия, доведената дъщеря на писателя Р., прельстена на 13 г. от пастрока си в самото начало на неспособчивия му брак с майка й, напомняйки с тази изхабила се от предъявване в западната литература тема известната си героиня, нимфетката от романа „Лолита“, изд. „Нар. култура“ 1991 г. Оказва се, че и Хю Персон някога е осъществил мимолетен контакт със същата Джулия, оставил му спомен колкото „светло червило върху книжна салфетка“. Въвел ни по този начин в любимата си тема, Набоков, който подсъзнателно или не до болезненост се вълнува от нея, обяснявайки я с Фройд, разгърнато я разширява в гл. 12. Гостувайки в Швейцария във вила „Настаня“ (собственост на руска аристократка и емигрантка, майка на Арманд), е поканен да разглежда албум със снимки от детството на Арманд. Същата в момента отсъства. Подробно, до най-малки детайли, Набоков рисува пикантно, с игриво-гъвкава експресивност голата Арманд, както я вижда на нейните снимки като 10-годишно момиче. Тоест дете! В този роман той дори прекрачва границата на „Лолита“. Подредил камаратата от албуми така, че да прикрие своя нездрав интерес, героят на Набоков Персон няколко

пъти се връща към снимките на малката Арманд – „във ваната, там където притиска гумена играчка с хобот към блесналото си коремче, или пък изправена, с ямички на задните си бузи, стои мирно, докато я сапунишват. Още веднъж предпубертетната й мекота (средната й черта едва-едва се различава от докосната, недотам вертикален стрък трева) се разкрива на трета фотография, където седи по голо дупе...“ Микротекст, който предизвиква ярки словесни асоцииации...

Целта на автора е немалко прозрачна – перфидна провокация на обикновения „еснаф“, ограничения и противен моралист чрез собствения му смут и психически дискомфорт, предизвикани от досега му с перфектна художествена тъкан, носеща идеята за покварата като поезия. Четейки например

СЮРРЕАЛИСТИЧНИ ОБРАЗЦИ,

рецепциите не може да не се шокира:

„Във въпросния сън му поднасяха спяща красавица върху огромно плато, гарнирано с цветя, както и цял набор от инструменти върху възглавничка. Те се различаваха по дължина и широчина, а броят и асортиментът им се променяше във всеки сън. Поставени в редица и старателно подравнени – един от вулканизирана гума с виолетова глава, дълъг цял метър, после къс, дебел лъскав лост, после отново нещо тъничко, подобно на шиш, с нанизани пръстени от сурво месо и полупрозрачна сланина помежду им...“ и т.н. Тук няма нито една мъръсна дума, а в целия роман има de facto само една, но нужните за автора асоцииации са постигнати, за да изпълняват своята функция. Набоков умело завоалира циничното най-често с поетични образи – „спяща красавица“, „цветя“ ...

Или такива изречения, втъквали ритъма на поетичната му фраза: „, Ветровитата мартенска нощ се втурна и опира стаята“, „Печални планини! Славни подутини на гравитацията“, „Мъртвешки белите листи“, /онагледяващи творческо-полово безслие/, „стенанието на старото дърво“ / когато чекмеджето на хотелски скрин изскърца/.

Романът „гъмжи от прозрачни хора и събития, в които и чрез които можем да се отдадем на ангелска или авторска наслада, но за целите на това описание тръбва да подберем само една, /забележи, читателю отново играта на думи/, персона- Персон“ / гл. 13/

Романът изследва психическата природа на индивида в нейните деструктивни импулси. Героят до голяма степен напомня, със съзнанието за своята непълноценост, един друг герой- този на Макс Фриш – Щилер. Набоков дава пример как един скулптор може да сублимира деструктивния си подтик, като се нахвърли срещу неодушевен предмет с длето и чук, или как практикуващ лекар признава колко му е трудно да се обуздае и да спре да кълца наред всеки орган, който се мръсне пред очите му по време на операция. Той твърди, че индивидът „има своите тайни напрежения, натрупани в детството“. Възможно е. Така се оправдава агресията на Хю Персон.

ЕДИН ОТ ВАЖНИТЕ СИМВОЛИ

е желаниято на героя да убие пеперудата. Като лепидоптерист писателят не пропуска възможността на използва и този символ на любовта - пеперудата: „Хю мразеще насекоми, а тази пеперуда изглежда особено отвратителна. Въпреки това, никаква нетипична за него нежност го накара да преодолее импулсивното си желание да я стъпче под побеснялата си подметка“. Все пак пеперудата се спасява, но не и Арманд.

Хю Персон е подложен на унижения от много по-младата Арманд, която той ухажва. Определила му среща на пистата за ски, за да му се изсмее в лицето, обградена от трима атлети, единият от които й е любовник, след ските тя е поканена от тях на онанистки сеанс. Арманд е „бясна“ не толкова защото това е обидно, не и защото няма нищо против да е ултрамодерна социално и секунално, а защото е „по-стар от Елада“. Подобно главния герой на „Лолита“ Хумберт, Хю Персон търпи в името на своята влюбеност злите и настроения, разпуснатост и предсказуемост, глупави капризи и склонност към изневери.

Самолюбие, непреклонен характер и egoцентризъм се крият под свежата й красота. „Зъвнливият скреж на подредения й ум“ и диктува онази механичност при правенето на любов, която е чиста извратеност, защото тя „изиска“ във времетраенето й драмата да си говорят за всичко друго, но не и за любов. Такава е „любовта“ с Арманд. Тръпка минава по лицето й, когато той я целува. Моментът на „нежна агония“ няма повече да се повтори. Навсякътова с началото на края, който не извика никакъв сантимент, защото това не е любов. Този факт, признат от интимната изповед на Хю Персон, е причина за конфликта Персон-Арманд.

Набоков ни води към философията на своите, тоест на Хю Персон, дебилни и наудни сънища като „анаграма на дневната действителност“. Героят му има проблеми със съня и лабилна нервна система още като дете. Той си е изработил механизъм на заспиване, който не винаги помага и се стига до хапчетата. Притворните му сънища го измъчват: „Не можеше да повярва, че свестен човек можеше да има толкова безсрамни и абсурдни кошмари, които съсипваха ношта му, а през целия следващ ден изтръпваше при мисълта за тях. Нито случайно споменатите описания на лоши сънища от страна на приятели, нито дори медицинските случаи в книгите на Фройд за сънищата с техните невероятно смешни проблясъци, можеха да се сравнят с обърканите срамотии на почти еженодишните му преживявания“. Кошмарно повтарящият се сън с пожара, който авторът рисува наистина неподражаемо, в края на романа ще се превърне в

ДЕЙСТВИТЕЛНОСТ.

„Малки пламчета, сякаш флагчета по пистата за слалом, и големи пламъци като ненадейно изскочили демони, пръски и струи, които се пресичаха във водни дъги като фонтани стил „рококо“, и безстрашни мъже вълскави мушами/.../дим и разруха...“ Читателят не може да забрави тази картина, както и изрази като „...всичко беше фалш и въстъпни фигури“ в сравнение с реалността, „...посичаш безмилостно, но запазваш непокътнатата й цялост“ (алегоричен израз, свързан уж с топката при играта на тенис, но извикващ и други асоцииации).

И тъй, Набоков е добър диагностик, но читателят остава с усещането, че самият той има нужда от поставяне на диагноза. Още повече, че всичко е казано вече в „Лолита“, където мимикията на автора е повече от очевидна. Не може да не ни впечатли поетичното изящество в описанието човешкия и природен пейзаж. Многобройните препратки към някои английски народни песнички, моменти от руската история, прочути фрази на световни автори и романи, известни термини от римското право, религиозни постулати и др. Романът, който не е от най-добрите романи на Владимир Набоков, застива в своята сюрреалистична рамка.

***

Разделяйки се с „Прозрачни неща“, човек се пита къде остава неприкосновеността на детето, защото голямата литература тръбва, извинете за ограниченото мислене, да държи сметка и за такива „дребни“ морални канони. Оставя ли благородни белези в душата тази книга с някакъв нравствен императив, има ли я срещата с пречистващата светлина и вълнуваща емоция или тя докрай те държи при хладината на боледувания разум? „Едно тънко лустро от непосредствена реалност покрива естествената и изкуствената материя и онзи, който желае да остане в настоящето, с настоящето, върху настоящето, моля, да не нарушава целостта на изопнатото було“ - казва самия Набоков. И толкова.

* синестет - синестезия - неправилно възприемане на усещанията
* лепидоптерист - учен, изучаващ пеперудите
* персона - /фр./ обикновена личност или важна личност. (В случая – употребена за обикновена личност)

Владимир НАБОКОВ, „Прозрачни неща“. ИК „Колибри“, 2011.

ПЯНАразказ от Миролюб ВЛАХОВ

Той опира с поглед ханша на сервитьорката и се обърна към шофьора. Бяха се запознали преди двадесетина минути. Докато търсеше къде да паркира из задръстените улици, газката спря, непознатият отвори вратата и му извика: „Карай след мен!“.

- Студентка ли е?

- Да.

- И моята - отвърна сега шофьорът и надигна халбата. - Със сестрата са в една група, тя ни запозна.

Носът му полегна като плувка в бирата и после бавно се издигна. Удоволствието от първите гълтъци се разстла върху лицето му. Бирата му хареса. Хванал погледа му, обясни:

- Натоварих баластрата и реших да хапна. Колегата ще я закара, моята смяна съвршва.

Навън прокапа. Венцислав поиска да го попита в кой курс е неговата, но не посмя. Шофьорът прецеди пяната през русите си мустаци и погледна спряната пред бирарията газка. Беше с насърко боядисана кабина, но с очукан и окривен кош, от който се процеждаха капки мътна во-да от мократа баластра.

- Колко я дават? - попита Венцислав, колкото да не е неучтив. Не беше задължително да се сприятелива с непознат само защото го бе извел от плетеницата на тесните улички, където се бе залутал.

- Отдавна не я продават на кубик. Не си ли купувал скоро?

- Не знаех.

- Тринадесет и седемдесет тона.

- Това скъпо ли е?

- За някои е скъпо. Но е хубава - ситна и чиста. Промита, дунавска. Става за всичко. И пъськ може да си пресееш от нея, стига да не те мързи.

Срещу бирарията, през линията, висяха опущените сгради на топливо. Надписът върху ръба на администрацията беше без средното си „И“, вместо него стояха само железата от рамката, върху която преди е била монтирана буквата. Венцислав се запита дали изобщо свети и ако свети - защо?

- Не си тухашен - продължи шофьорът. - За пръв път те виждам.

- По номера на колата ли позна?

- По нея познах, че си се набутал в ония улици и се чудиш накъде да въртиши.

- Пристигнах преди няма и час.

- Тя защо не те посрещна?

- Искаш да я изненадам. Не сме се срещали още. Само по скайп сме общували и някоя друга снимка ми е пратила.

- Не го харесвам тоя скайп. Голяма лигавица тече по него.

- И аз, но е удобно.

- Е, щом ти върши работа. Ти си знаеш.

- Знам че работи в някакъв склад почасово.

- Къде? Искаш ли да те заведа?

- Тук накъде е, но не знам коя е фирмата. Не е ставало дума. Но е около старото „Топливо“.

Венцислав си каза, че може би не е много приемливо да се обяснява така на непознат. Беше готов да му разкаже как Валя е ходила на гледачка и как онай ѝ казала, че скоро ще се задоми. Нормално бе, отвърна ѝ той тогава, все пак скоро завършва, какво друго ти остава?

- Не че настоявам. Сестрата и моята също работят в търговската част. Сигурно са я срещали. И да не я знаят по име, поне по физиономия ще си я спомнят.

- Може. Но нали разбираш, че аз всъщност я познавам само от нета. Каквото ми е казала - това е. Може повечето неща да са измислици. Но знам, има брат.

- Е, и това не е малко. Сигурно ли е? Но не е много. Половината момичета, така или иначе, имат братя.

- Мечтае да се махне оттук.

- Това вече е мечта на всички. И сигурно очаква някой принц, няма начин да не е така.

Русият посегна веднага към кебапчетата. Венцислав проследи как половинката от първото, което бучна с вилицата, потъна под мустака му, последвано от гигантска хапка от прегънатата на две филийка.

- О, тя и моята мечта да отиде някъде. Италия, например. Не взема от дума. Казвам ѝ, че там такива като нея само ги чакат с отворени обятия. Но не за работа, а за онова, схваща ли?

- Някои наистина загазват. - Сами се натискат. Сестрата също е

- Искам да е изненада. Даже съм купил букет рози и кутия „Мерси“. Като в онай реклама, сещаш ли се. Ще се разтопи.

- Е, тогава ще ти гажа направо. Ти си хълтнал до уши, мой човек. Малко смешно ми се струва, макар че като им разкажа, сестрата и моята ще изпаднат в умиление и ще има да ми трият сол на главата, че не съм романтичен.

- Ти не би ли постъпил така?

- Остави ме мен. Още сега ще разкажа на моята. След малко ще дойде. И те излизат в обедна, но на смени, за да не затварят склада. После, ако не бързаш, ама за къде ще бързаш, ще отидем до складовете при

Худ. Пламена Димитрова-Рачева, Инсталация I

пощуряла, но не смее да говори у дома, че чуят ли нашите, спукана ѝ е работата.

- Моята вече има образование. Завършила.

- И какво като има? Ще стане образована курва, за разлика от повечето други. Като ѝ е слаб акъла. Щото то дипломата не променя много положението, ако ти е слаб акъла, не е ли така?

- Мисля си, че това при нея е просто мечта. По-скоро иска да се махне оттук и да се омъжи. Надява се, че така ще промени живота си. Пък и големият град е друго нещо.

- Друго е. Но хората са общо взето еднакви. Шофьорът изпразни чашата, избръса с ръка мустасите си и се озърна за сервитьорката. Венцислав проследи погледа му и я видя да плава над заобления си ханш в дъното на салона. Железничарите и докерите от складовете я гълтаха с очи между залъзите, докато топяха яхнията и отпиваха от халбите си.

- Май си прав - съгласи се Венцислав. - Само степента на изявата на тази еднаквост е различна.

- И още как. Е, то жените са си такова племе. Не си ли го забелязал досега? - Той не уточни какво точно има предвид. - Ама то и нашият акъл не е по-горе - всяка може да ни го завърти. Не е ли така?

- Баба все ми казваше, че ми е слаб ангела. - Баба ти даже е знаела защо. И че никога няма да стане силен. Не ти ли го е казвала? Виж сега как си се пътнал от сумата ти километри заради една фуста, даже не я познаваш. Извини ме, не искам да съм груб. Е, не съм ли прав?

- Не е напълно непозната. Мисля, че веднага бих я познал.

- Е, нали си я виждал на снимки.

- Говорили сме с часове. Понякога сме осъмвали. Това все пак е нещо. И помага да опознаеш някого.

- Може и да си прав. Защо не ѝ се обади, че ѝ идеш?

- Уговорката ни е за неделя. Ще се видим в Арбанаси. Запазил съм хотел.

- Ама ти не устиска и реши да дойдеш да я потърсиш в Горна, така ли?

сестрата. Току-виж оказали се приятелки с твоето момиче. Ще сукнем ли по още една?

Венци не отговори. После предложи:

- Ще почерпя. Надявам се да не ме спрат. За някой друг час ще оветрея и ще се прибера в хотела. - Той погледна към келнерката и докерите - Стига ония да благоволят да я пуснат.

- Ще ти мине. Докато хапнем, докато пием кафе и постоим при сестрата, че ти се е разминал. Сестрата е хубавица, ще видиш. После може да се разходим някъде. Представяш ли си да те срещне твоята с мен и още две мадами?

Венцислав поиска да му отвърне, че и Валя си я бива, че има още лунички по бузите, на екрана дори се виждат, стоят ѝ като на дете още, но се усмихна и се отказа.

- Добре, че ми стана жал за теб, като те видях как се шураш някъде да хванеш - заключи шофьорът. - Ще се окажеш свястно копеле.

Сервитьорката бе забравила, че има и други клиенти и се въртеше все около масите на докерите и железничарите. Венцислав стана и отиде на бара сам да купи бирата. Тя бе прясна, правеше много пяна и не искаше да влеза в чашите. Барманът дълго я прелива и накрая му върна няколко мокри монети.

Когато се обърна, видя, че Валерия стои на пътеката сред масите и се оглежда за място. Още не го виждаше, не знаеше, че е тук. За миг му мина мисълта да се измъкне, за да не развали изненадата, но осъзна, че вече е късно, нямаше как. Забърза към нея, като внимаваше да не привлече вниманието ѝ и да не разплъска бирата. Тя се спря пред масата им, виждайки, че има свободни места.

- Виж Валя - кимна към него новият му приятел, - това е Венци. Запознайте се. Много точен пич е. Ще го запозная със сестрата.

Венцислав остана на крачка от масата. Гъста бирена пяна преливаше от ръба на чашите и се стичаше по ръцете му.

Миролюб Влахов, Някой зад прозореца, разкази, ИЗД. Фабер, 2013

Пламена ДИМИТРОВА-РАЧЕВА

Събудих се
Бяха ме убили,
А аз не знаех.

Убиецът,
Изял
сърцето ми,
Откраднал
Моите чувства
Го нямаше.

Не искам нищо,
Ще издълбая дупка
В паметта си
Ще изгреба спомена
За времето
С тебе извървяно.

Далечните обрулени поля
На моето детство
Се стелят пустеещо тихи,
Облени в тъга и
Безобични.

Обичам мислите за теб,
Скитащи облаци
В дъждовното огледало
На покрусената ми душа.

Ние сме дървета
С протегнати клони
Едни към други,
Без да се докосваме.

Ние сме птиците,
Без гнездо,
Които не вплетоха
крилете си в полет.

Виждам те,
Заштото обитаваш
Пространството на
Моята недосегаемост.

Зелено върху зелено
И охра с бледо синьо -
Търся спомени без теб,
За да се възродя
Отново и отново
За живот.

Докосни ме любов
В безвремието
На самотността,
За да чуя в зеленото
Копнежа на цветовете.

Умирам дълго,
Всеки ден.
Не помня от кога и
Не зная до кога.

Умирам,
Когато живея -
Не е ли това таинство,
Но на какво?
На живот или
На смърт,
Или те са едно...

*****
Чувам те там,
Когато те нямам
Виждам те там,
Където те нямам.

И си в живота ми,
И в мислите ми
Чувствам те
Господи...

Окриляш ме.

*****

Худ. Пламена Димитрова-Рачева, Автопортрет (през лъч)

СКРОМНОСТТА НА ТВОРЕЦА

Колко рядко се случва това: да бъдеш сериозен учен, талантлив творец, да достигнеш преклонна възраст и да съхраниш скромността си, да останеш земен, с чиста и нежна душа; да живееш по библейски просто, но смислено, с порив за творчество и съзидание.

В студентските ми години днешният доцент Константин Попов бе млад преподавател по руски език във Висш финансово-стопански институт "Д. А. Ценов" (днес Стопанска академия) в гр. Свищов. През целия курс на обучение ние го чувствахме като един по-голям от нас приятел. Разбира се, заслугата беше негова. В отношението му към нас нямаше апломб и стил на нравоучение, но имаше на какво да ни учи и той вършеше това по най-деликатния начин. Сравнявах го с най-добра за мен учител от гимназиалния курс, но го виждах високо над него по много показатели. Часовете по руски език бяха приятни и bla-готворни. Той остана в моето съзнание като пример за поведение, а благодарността ми към него и днес е жива у мен.

Поради липса на средства жаждата за образование и духовно развитие го отвежда в Софийската духовна семинария, която завърши успешно, а след това руска филология в СУ "Св. Климент Охридски". През 1958 г. защитава докторска дисертация за стила и езика на глемия съветски писател Константин Паустовски. Изследва и публикува статии по българска художествена стилистика. Публикува статии в списания и сборници у нас, в Русия, САЩ, Полша, Чехия, Германия и други. Книгата "Етюди по българска стилистика" е наградена от Съюза на учените в България като високо научно постижение през 2000 година, а за книгата "Неугасимият пламък" на Константин Попов е връчена от Съюза на българските журналисти през 2008 г. почетната награда "Златното перо".

ОЩЕ КУЛТУРНИ ВЕСТИ ОТ СТАРА ЗАГОРА

На 26 септември Общинският съвет присъди званието почетен гражданин на треньора ПФК "Берое" - Петър Хубчев. Наградата "Стара Загора" получи Димитър Колев. Същият ден се проведе кръгла маса за живота и творчеството на Леда Милева.

УС на МФ "Гео Милев" присъди посмъртно наградата на името на Гео Милев - на Леда Милева.

Вечерта в Художествената галерия беше открита уникална изложба: "Гео Милев и Der Sturm". Показани са 46 автентични страници от броеве на списанието, притежание на къща-музей "Гео Милев". Творецът е бил преводач на български и координатор на "Der Sturm". На страниците на изданието се изявяват с творби световноизвестни художници като Василий Кандински, Марк Шагал, Оскар Кокошка и др.

На другия ден в къща-музей "Гео Милев" се проведе кръгла маса по състоянието и проблемите на литературните музеи в страната. Присъстваха уредници от В. Търново, Добрич, Копривщица, Димитровград, Стара Загора и др. Съвещанието беше ръководено от Катя Зографова - директор на Националния литературен музей. След обяд в поредицата "Поетите на Стара Загора" беше представен първият сборник със стихове

на Иван Хаджихристов "Животът, който ми хрумна". За книгата, подпомогната финансово от Община Стара Загора и издадена от "Литературенфорум" говориха Светлозар Игов, Таня Клисулова и Марин Георгиев.

По-късно отново в къщата-музей "Гео Милев" Владимир Янев говори за книгата на Катя Зографова "Култът Яворов". На другия ден Геомилевите тържества продължиха в гр. Раднево. Празниците бяха организирани от Община Стара Загора, Международната фондация "Гео Милев", едноименната къща-музей и община Раднево.

От 19 часа на 27 септември града се състои традиционната вече "Нощ на изкуствата". С разнообразни художествени и културни прояви участваха: Градска художествена галерия, Регионален исторически музей, Държавен куклен театър, Държавна опера, Народна обсерватория "Юрий Гагарин", Галерия "Алба Авitoхол", Туристически информационен център, Регионална библиотека "Захарий Княжески", Къща-музей "Гео Милев", Институт за космически изследвания и технологии при БАН - филиал Стара Загора, Сдружение за съвременно изкуство "Различният поглед".

В периода 24-29 септември се проведе и Осмият международен куклено-театрален фестивал за възрастни "Пиеро".

ЛГ

ДВА ОТЗИВА ОТ РУМЕН СТОЯНОВ

БАГРЯНА НА ПОРТУГАЛСКИ

През 2012 г. Константин Попов издаде поредната си книга, насловена "Камбаната на сърцето". Струва ми се, че по-подходящо заглавие от това не може да има, след като познавам човека и писателя Константин Попов, а и самото съдържание подсказва това. Неговото животрептящо сърце винаги отклика, когато бъдат докоснати нежните му струни. Самата книга не може да бъде сътнесена към определен жанр. Тя не е само автобиографична, макар че първите страници на големия ѝ обем са изпълнени със "Спомени от детинството". Дълбоко смислени са размислите за живота, а авторът е преминал през горното му.

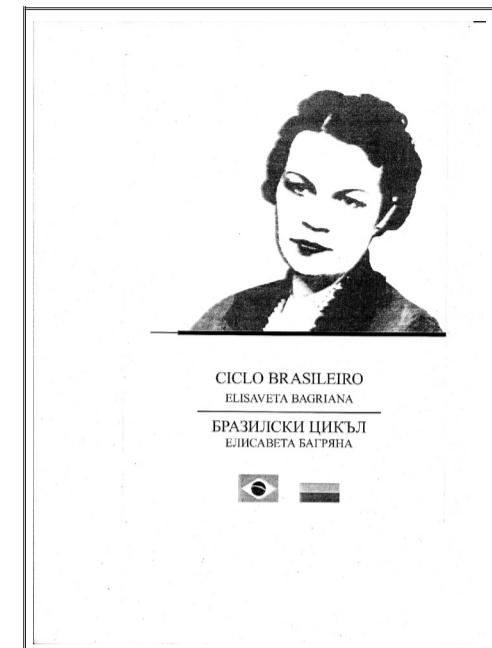
Тук се полага да споменем и личните афоризми, поместени в последните страници на книгата. Лирично пресъздадените пътеписи говорят не само за тръпките преживявания, но и за художественото им пресътворяване. В същия дух са и социално-етичните и литературни есета. Авторът мъдро се е обогатявал духовно от своите родители и от светлите личности по житейския си път. Откликвал е с рецензии и интервюта по повика на камбаната на своето сърце. Една богата книга на един достоен, но скромен живот!

Не мога да не отбележа белетристичната дарба на автора; хубавият, чист български език; изисканият стил; простотата на изказа. Ето едно кратко изречение от книгата "Камбаната на сърцето": "Какво е селото без камбаната, която е неговата душа!"

Доц. Константин Попов закръгли своята 90-годишнина, съхранил творчески сили и желание за работа.

Желая му крепко здраве и нови успехи!

Йордан КУШЕВ

пак на Мария да Гия Силва Лима. "Бразилски цикъл" е втората ни двуезична книга в оная страна. Крак повлече "Стихотворения от Североизточна" (2012, Форталеза), съдържаща произведения от Димас Маседо и Франсиско Карвальо в подбор, превод и предговор ("Един поглед към бразилския Североизток откъм България") на Румен Стоянов. Люоопитното в случая е, че става дума за дотогава безprecedентно сътрудничество между България и Бразилия: два техни университета си подават електронно-издателски ръка. Софийският и Сааренският. Дано скоро последват други такива начинания, които биха били взаимолозни. Обаче и без тях книжовната българска наличност в Бразилия е неподозирамо твърде плодоносна: седемдесетина книги на различни поприща: романи, спомени, разкази, хumor, математика, литературовзnanie, семантика, семиотика, дори една спортна. Всички те чакат (от умрял писмо) обзорно проучване, озаглавено "Българската литература в Бразилия". Уви, работено маймуниявки, простете, западнясвайки днес, както преди работено съветявахме, време и сили за обстоен преглед на книжовното наше присъствие по шара земен все не стигат.

ЛЕКАР + КИБЕРНЕТИК = КНИГА

Тя може да бъде окачествена с едно слово: необичайна. Заглавието ѝ е "SMS стихове и рисунки", а размерите ѝ са 60 x 70 милиметра. Двамина са творците на това чудновато книжно тяло: **Добрин Паскалев и Бойко Вачев**, лекар първият, кибернетик вторият, направили съответно стиховете (в рими) и рисунките (с молив). Впрочем съавторите варненци притежават званието доктор, та с право "SMS стихове и рисунки" е докторско произведение. Въпреки своята впечатляваща маломерност изданието брои 132 страници. А и е второ, допълнено, преработено. Това обаче са технически данни. Важното е, че неговите

като стихотворения, така и рисунки заслужават читателско внимание. Искам нарочно да го подчертая, защото обемът на "SMS стихове и рисунки" подвежда към пренебрежение спрямо творбата, пък то би било несправедливост. Добрин Паскалев явно има предпочитания към хumor и най-вече из този кръг се движи сполучливо, ала тъжно хубави са попаденията и вън от него. Рисунките на Бойко Вачев са издържани в строг реализъм и сочат едно проницателно око и уверена, точна ръка. Графичните работи водят към различни страни в Европа и не представляват илюстрации към Добриновите стегнати произведения, а самостоятелни художнически погледи.

**Корица: Бойко Вачев,
Хълмът на врата - Елена.**

ИСТОРИЯ НА БЪЛГАРИТЕ В МИЗИЯ от Йохан Кристиан фон Енгел

Рая ЗАИМОВА

Всеизвестен факт е, че за българската история от средните векове съдим най-вече по чужди извори. Съдбата ни е отредила за нашето минало да се пише и коментира на западни модерни езици извън османските провинции, когато България не съществува като държава. Едвали могат да се изброят хората на перото от Запада, докоснали се посвоели до балканските проблеми и в частност до българските. В случая иде реч за един от тях.

Йохан Кристиан фон Енгел е роден в протестантско семейство през 1770 г. в Лойтшау (Австрия) и умира във Виена през 1814 г. Завърши история и класическа филология в Гьотинген. Неговият учител Лудвиг фон Шльоцер изиграва решаваща роля за насочване интересите му към историята на източноевропейските народи. Ще припомня, че неотдавна американският изследовател Лари Улф посвети отделно изследване за тяхното „мисловно изобретяване“ и граници през европейския 18. век, основавайки се на постиженията на западноевропейската просвещенска мисъл.

Преведената наскоро творба е 49-а част от всеобщата история на света и от дяла, посветен на унгарската история. Изгътвена е от сдружение на учени в Германия и Англия. Годината на публикацията е 1797. До това време авторът е издал няколко произведения, в които централно място заема историята на Унгария и съседните ѝ страни. В същото време Енгел е обърнал внимание и на Украйна, република Рагуза и произхода на власите. Основният текст е на немски език, на места изпъстрен с латински цитати на понятия и заглавия, а шрифтът е готически. Всъщност това е едно голямо предизвикателство, с което проф. Надежда Андреева, германистка с дългогодишен опит, се е справила много умело и професионално. Редки са случаите, при които филолог се нагърбва с подобна, повече от трудна задача, свързана с много справки от всякакво естество и не на последно място с голяма ерудиция.

Самото заглавие „История на българите в Мизия“ подсказва, че става дума за Дунавска България. На разселването на българските племена и Кубратова България са посветени първите две глави. Останалите обхващат периода на двете царства до 80-те години на 18. век. Хронологичният отрязък от време е традиционен за западните автори, които се

занимават специално с проблемите на българската история по времето, когато държавата ни не съществува на политическата карта и няма историографска школа. Обикновено в този род произведения твърде бегло се говори за живота на българите през периода, последвал със събитията на балканите (15. в.-18. в.). Малкото споменавани събития от държавно-политически и религиозен характер засягат в общ план османското имперско управление. Такъв е случаят и с Енгел, отделил само няколко страници на географски и административни описания на балканските провинции, нравите на техните обитатели, вариращи според информацията на западни пътешественици.

Енгел разполага с богата изворова база - от твърде популярните латински и византийски хроники, които са неизменният извор за българската средновековна история - до негови съвременници като Тунман и Гебхард, Шльоцер и Асеманий. Историкът се основава и на предходни по време авторитети като Халкокондил и французите Дю Канж, Ербело и Льобо. Не са подминати и автори като унгарец Гьорг Прай, сърбина Йован Раич и молдовския княз Димитър Кантемир.

Енгел не приема безкритично своите извори, а подхожда към тях в сравнителен план. Някои от параграфите дори съдържат цитати от латински или френски, употребени в подкрепа на авторовите разсъждения и прецизно запазени в оригиналния им вид от преводачката на немския текст. Доверявайки се донякъде на легенди и митове, авторът обосновава и поддържа изводите си въз основа на документи, които е ползвал в оригинал. С този подход изцяло се вписва в просвещенската концепция за излагане на реално състояли се събития в миналото. Старанието на Енгел е, спазвайки поднесената изворова информация и диалогизирайки понякога с читателя, да остане убедителен в изграждането на българските образи.

С много книжовни познания и ерудиция авторът намества многоликата мозайка от племена и тяхното движение в ранното средновековие. Разказите му са изключително подробни, дори на места затрудняват читателя в следване на основната нишка от събития. Подредени са хронологично и макар всеки параграф да е посветен на отделна тема, засягаща българите, нанизът от факти и събития следва последователната логика на процесите в евро-азиатския регион. Този характерен за Просвещението подход бележи излизане от традиционния историографски модел на кабинетните книжовници. Имперските престолници - Рим и Цариград - вече не са словесно водещи в държавно-политически и религиозен план и не определят акцентите в повествованието и периферното място на варварите. През 18. в. поставянето на българите в европейския контекст между Изтоха и Запада, противопоставени на новите варвари, идентични с османските турци, оформя Енгеловия стереотип.

Основната теза, която авторът излага е за т. нар. татарски (турски) произход на българите или това е една от тогавашните визии, залегнали в съчиненията и на по-ранни западни автори. В случая Енгел е изцяло повлиян от маронита Йосиф Симон Асеманий. Славянизацията настъпва постепенно с приемането на християнството в Дунавска България и дейността на светите братя Кирил и Методий.

Езикът на Светото писание, разпространен въред поданиците в България, по думите на Енгел, става първопричината за „залеза на българо-татарски език“. Следвайки хронологията на събитията, авторът проследява и съдбата на българите мюсюлмани от Волжка България в контекста на общуванията им с русите и Византия. В разказите за османската инвазия ще стане отново словесно връщане към произхода и обичаите на българите, идентични с тези на завоевателите.

Бих вметнала, че тази концепция за произхода, твърде характерна за западната историография от 18. в., съставя един от основните разисквани проблеми през епохата на Просвещението. В предговора на книгата проф. Андреева съвсем основателно отбелязва, че няколко десетилетия по-късно Енгеловата теза става повод за разгръщане на обратна теза, тази на украинца Юрий Венелин. Изхождайки изцяло от немски автори, Венелин приписва родство на българите с русите - нещо което и Паисий сторва преди него в търсене на национална идентичност, различна от тюркската. За тази дискусия, поставена на дневен ред през 18. век и за която авторката на предговора с основание отбелязва, че е плод на политически настроения, може много да се говори и заслужава специално изследване. Бих обобщила накратко, че тези стереотипи в историографията, които обединяват Изтоха и Запада във взаимното им книжковно опознаване и диалогизират сами по себе си, са дълбоко залегнали в митологичната основа на българската национална идентичност - проблем, който има своите исторически измерения и проекция в нашето съвремие.

Друг акцент в книгата на Енгел засяга поставянето на българите и средновековната им държава в съседство и зависимост от унгарците. Като опитен филолог проф. Андреева обръща внимание на значението на думата певен - употребена двузначно в заглавието на основното съчинение - назоваваща съседи и подчинени, обвързани или зависими. Енгел отчита родството между унгарци и българи, както и сблъсъците между тях от 9. в. насетне и ключовия момент, когато маджарският крал Бела IV завзема Белградско-Браничевската област (1232 г.) и добавя към титлата си „цар на българите“. Затова и отделя достойно място на българските католици и емиграция в Трансилвания след потушаването на Чипровското въстание (1688). А колкото до православното духовенство Енгел споделя общоприетите виждания на католическа свят, който го поставя в категорията на „невежите“ и гледа на него с превъзходство. Затова и в контекста на антиосманските събития се прокрадва идеята за покатоличване на православните народи от Балканите с цел обединение на християнските сили срещу неверниците.

През века на Просвещението - по Волтеров образец - много светски автори изчистват историческия разказ от предсказания и роли на Провидението, стремят се да преразглеждат и поставят под съмнение Светото писание. „Историята на българите в Мизия“ остава донякъде вътрешни от тези новости на модерното време. Провидението продължава да движи съдбите човешки. „Нимродово върховно насилие“ в един от последните параграфи пренася читателя в България и нейните страдания от тираничното ос-

манско управление, за да заключи емоционално своята книга. Разказите на Енгел за българската история завършват с надежда и едно забележително послание по повод на трансилвански владетел Ян Хуниади, един от последните водители на кръстоносен поход срещу османците: Божието провидение, което движи просветата и културата от Азия към Европа, от Гърция и Рим в останалата част на Европа, можело да го поведе и в обратна посока, запазвайки за „славянските и илирийските“ народи по-бляскава и благородна роля за бъдещето. В този смисъл освобождението на страдащите от османска власт българи остава в ръцете на „западен“ освободител като Хуниади, чрез когото можело да се реализира европейско, унгарско управление и титла „край на Унгария и България“.

Вижданията на Йохан фон Енгел в известен смисъл допълват изнесено от представители на католическата българска и унгарска историография от 17-18 век като Петър Богдан, Блазиус Клайннер или Блазиус Мили. От друга страна, новоизлязлата книга се вписва изцяло в поредицата Чужди автори за българската история и успешно допълва известните преводи с откъси от Мавро Орбини, Шарл Дю Канж, Йосиф Асеманий, Йован Раич, Блазиус Клайннер, публикувани през последните десетилетия у нас. Творбите на тези автори - повечето от които са от средите на католическото духовенство в Западна и Централна Европа - датират от 17. и 18. в. Тази историческа библиотека успешно се допълва от поредицата Чужди пътеписи за Балканите на някогашното издателство „Наука и изкуство“. Създадена преди всичко от филолози, тя съдържа и един том с откъси от немски и австрийски пътеписи.

Твърде важен факт е, че в българската хуманитаристика отсъствува превод на пълен исторически текст от немскоезичен автор от споменатите периоди. С публикуването на „История на българите в Мизия“ от издателство ПИК (Велико Търново) не само се обогатява сбирката от чужди извори, но и определено се прави ценен принос в историографското познание за нашето минало - минало, в което не сме престанали да се вглеждаме и да търсим образите си в чуждото европейско огледало. От огромно значение за читателя е качествения превод на съвременен български език, прецизен и точен, със запазени латински форми на наименованията. Дело на филолог германист, текстът ни доближава до Енгеловите стереотипи на 18. столетие и погледа на ерудита от централноевропейския свят.

Новоизлязлата книга допълва и картина на покръстването в България, станала известна с други преводи на проф. Андреева, отразяващи различни интерпретации на това важно събитие от 9 в., широко залегнало в немскоезичните театрални творби от века на Просвещението. Затова трябва да благодарим за търпението и професионализма на проф. Андреева, която има огромната заслуга за популяризирането на Йохан Кристиан фон Енгел - една неизвестна досега, но много необходима книга, в чието съдържание тепърва ще внимваме.

Йохан Кристиан фон Енгел. История на българите в Мизия. Прев. от нем. и комент. Надежда Андреева. Велико Търново: ПИК, 2009, 291 с.

Отговор по повод на публикация:

КАК НЕ БИВА ДА СЕ ПИШЕ ЗА ГЕО МИЛЕВ

Творческият и жизненият път на първородния син на именития старозагорски книжар и издател Милко Касабов до ден-днешен не секва. Нещо повече - той се уголемява и магнетично привлича вниманието на наши и чужди изследователи. По силата на това геовидението стигна завидна висота. Инак казано, сега разполагаме с множество книги и сборници, с беует статии, със значими монографии и със со-лидни студии за еруптивния сътворител на статията „Полицейска критика“. Тъкмо туй ми повелява да кажа, че за излязлото изпод перото на начинателя на сп.сп. „Везни“ (1919 - 1922) и „Пламък“ (1924 - 1925), както и за иззвръщания от него път, всеки, който иска да създаде текст за този творец, следва да прави това, само когато се подгответ, и то при трогателно уважение на фактите и свидетелствата.

За съжаление не това е сторил доц. Тодор Керин. В бр. 16 от 17.IV-23.IV.2013 г., с. 1, с. 22 този учен мъж помества статия, онасловена: „Гражданин на света. 118 г. от рожденията на Гео Милев.“ Оценена жанрово, тя е биографична, която не поднася на читателя нищо ново за великия творец и безумно храбър българин. Нещо повече - общият ѝ тон е тривиален, дразнещо е честото прибавяне на доцента до поемата „Септември“, от която черпи цели и нецели стихове, които вгражда в тъканта на текста си. Зад това прозира желанието на автора да уголеми своето съчинение, защото не може да се позове на верни и значими факти. Оскъдността на фактите, повърхностното им излагане или тяхната непълнота бодат като игли. Към това следва да се прибави още по-укоримото - някои неверни твърдения на г-н Керин.

Оттук нататък започвам ред по ред с „обвинението“ си срещу него. Преди това обаче заявявам непоколебимо, че годишнината от рождението на сътворителя на статията „Българският народ днес“ - сто и осемнадесет лета, не е неотменен календарен повод да се отбележва. Доцент Тодор Керин и редакцията на „Пенсионери“ - вестника, който уважавам и следя с професионален интерес, трябвало да изчакат още 24 месеца и тогава да предлагат публикация за Гео Милев. И то стойностна публикация. Но това не е главното основание, което „предизвика“ перото ми - то, основанието, се тай другаде - в сивия тон на на-писаното и в принизената фактологичност.

Искате примери? Примери - бол. Ето само някои:

Доцент Керин „произвежда“ Гео Милев в доктор на науките. Той буквално пише: „(...) за ациата в дисертация за поезията на Рихард Демел.“ (Разредката в текста е моя - К.В.). Това не е вярно - будният български студент в прочутия Лайпцигски университет мечтае от рано за тази научна степен (това той често изразява в свои писма, обработени и обнародвани отдавна. Вж. например „Литературен архив II Гео Милев“, С., 1964, БАН, стр. 5, 499 - К.В.). Той трябва да се познават, защото са наше гордо епистоларно наследство. Именно писмата и знай-ните документи сочат, че Гео Милев не успява да се домогне до докторска титла. Защото по редица причини той не може да защити своя дисертационен труд, чийто точен наслов е: „Лириката на Рихард Де-мел с оглед на новата поезия.“ Историята с това ценно изследване на Гео Милев, с което той по-казва таланта си на литературен критик, на безспорен естет и изкусто-чително добросъвестен изследовател, е дълга. Мястото и целта не ми позволяват да я проследя. Ала не мога да не кажа, че тя е сложна, заплетена и донейде забулена. Заедно с туй в нея изпъкват и много догадки. Но пряко

Марио Жеков.
Портрет на Гео Милев

всичко тая история познава щастлив край - трудът бива намерен, преведен на български език и обнародван. Откривателството принадлежи на Еви Фрай, родена Ханджийска, завършила българска филология във Виена. Тази предназначима находка бе огласена на Първия конгрес по българистика в София през 1981 г. На него г-жа Фрай изнесе научно съобщение за дисертацията на Гео Милев, открита я в библиотеката на Виенския университет. Тя, високопрофесионална българка, е с траен интерес към автора на стихосбирката „Жестокият пръстен“ - силно доказателство затова е дисертацията, защитена в Австрия върху геомилевото творчество, в която отделя специално внимание на своята рядка литературна находка, тъй много важна в биографията на нашия знаменит сърцевед. Без да отивам по-нататък, ще изтъкна: доц. Керин не познава този крупен факт. Явно той не се е потрудил да стигне до него. Затуй му препоръчвам да го подири в книгата: „Гео Милев. Нови изследвания и материали“, С., 1989, „Български писател“, с. 402. Там е обнародвана за първи път на български език дисертацията на Гео Милев, която не го дарява с докторска степен не по негова вина. (Вж. с. 384 - 462 включително - К.В.). И още - нека г-н Керин усърдно се взре в онези страници на указания вече труд, а именно: „Литературен архив II Гео Милев“, С., 1964, БАН“, който предлага обилни сведения по този въпрос.

По-нататък.

На друго място авторът на текста, разглеждан от мене, казва следното: „(...) баща му е учител (...).“ Да, Милко Касабов, роден в Чирпан и откърмен от този градец, действително учителствува, ала не дълго. Учителка е и майката на поета, Анастасия Бонева. Защо доц. Тодор Керин пропуска това в статията си? Той може би не знае, че след Радне махле, където се появява на бял свят първородното им бебе през зимата на 1895 г., те са принудени да идат да даскалуват в карнобатското село Ачларе (днес Езарх Антимово), където детето им прохожда на десет и половина месеца; че посетне Милко Касабов става застрахователен агент в столичното дружество „Балкан“ и едва след туй начева пътя си на амбициозен книжар и ярък издавател.

И друго - повторното пребиваване на Гео Милев в Германия, свързано с целебна цел, е представено от Тодор Керин с бедни и общи редове, досежно отношенията на пострадалия в Дойран старозагорец с големите литературни списания „Der Sturm“ и „Die action“. (В публикацията си ученият неправилно назовава изданието „Der Sturm“ - К.В.). А той успява да си изгради солидни дружески и творчески контакти с техните главни редактори - Хервард Валден и Франц Пфен-ферт. Милев става представител (разпространител) на

сп. „Der Sturm“ в България, „Die Aktion“ пък известява за смъртта на своя „приятел и другар“, когато у нас кончината на редактора на „Пламък“ се потува и обвива в мъгла.

В тази част на статията си доцентът погрешно твърди, че раненият в Дойран писател заминава за Берлин на лечение с жена си Мила. Ето редовете му за това: „(...) През февруари 1918 г. заедно със съпругата си (!?) Мила отива в Берлин, където (...).“

Актрисата Милица Керанова тогава още не е брачна спътница на бъдещия одарен публицист. Тя е само негова приятелка. Женитбата им става, едва когато двамата се завръщат от Германия. Затуй съществуват документи: брачно свидетелство, регистрация в Софийска-та община, писма, в които се говори за радостното „събитие“. С една реч, тази част от животописа на Гео Милев изпъква релефно, но г-н Керин не я търси, не вниква в нея като учен мъж, а оперира както му падне и както му скимне. Фамозната статия предлага и друго недомисление: „(...) на 15 май 1925 г. от „тъмни гости“ е арестуван за „малка справка“ в полицията и следите му се губят.“ (Иде реч за Гео Милев - К.В.).

Проф. Валентин Колев, Натюрморт

Истината е преизвестна. Сърцеведът е потърсен в столицата, в квартирана си на бул. „Мария-Луиза“ № 23 от таен агент на 15 май за-ранта и повикан за малка справка в Обществената безопасност, а не арестуван от „тъмни сили“, т.е. едва ли не от глутница джелати. Не, злодеят е един. Само един, който с помощта на 5-годишната щерка на твореца Леда, стига до него и го „задига“ от дома му. До днес той остава безимен за историята.

И по-късно, но не веднага, а в края на май - началото на юни 1925 г. е „загърлен“, сиреч удушен с примка от кабел, а не с „железарска тел“.

За сведение на изследователя тази истината лъсва чак през 1954 г. в процеса срещу ген. Иван Вълков (1875 - 1962). Той, Вълков, след 9.IX.1944 г. се озовава в лагера „Белене“ и там се чувства едва ли не като на курорт. Защото властите не знаят, че той е злодеят, когото цели десет години дирят под дърво и камък - те го смятат за друг Вълков. Възелът разплита млад и интелигентен следовател, подпомогнат от Иван Кефсизов, шофьор на генерала, който подир изтърпяното си наказание, е продавач на свещи във врачанска черква.

Самотезлиса неточностите, недомислията и непълнотите в статията на доц. Тодор Керин?

Не, има още много в ония места на публикацията му за Гео Милев, където пише за запознанството му с великия белгийски поет Емил Верхарн, озовал се в Лондон; за неговите ръкописни вестници и сборници, на които не сочи имената им и дори бегло не

ги характеризира и не известява дълбината на техния живот; за истинската биография на сп. „Пламък“. За двойната книжка 7-8 на изданието, в която е отпечатана за първи път поемата „Септември“ (за нея вярно се казва, че тя „(...) е конфискувана (...)“). Но пишещият погрешно твърди, че „(...) спи-саните е забранено.“ Не, и след безцеремонния акт то продължава да излиза до началото на 1925 г., а преди него по-жестоко постъпва властта с кн. 6 на „Пламък“, когато нахълтува брутално в редакцията му, задига книги оттам, поставя полицейски пост. (Затуй иза огнената статия на редактора „Полицейска критика“, която е не само връх в публицистиката му, но и редък пример за безстрашие и мъжество, Ке-рин не обелва и дума. Може би очите му не са стигнали до първия произвол, много по-силен от последвалия го, свързан с конфискацията на кн. 7-8 на „Пламък“. Доцентът не е проучил както се полага жестоката истина за екзекуцията на Гео Милев. Той пише, че: „Авторът на емблематичната поема „Септември“, която е причина за неговата смърт, с неизвестна точна дата (...)“) (Разредката в текста е моя - К.В.).

Той нека знае: и поемата „Септември“, и борческата му публицистика настройват цанковистите срещу Гео Милев много критично, ала не това ги тласка към усъмъртяването му по средновековен начин, а неговият граждански подвиг - срещата му с тримата лейбъристи, предвождани от полковник Джослия Уеджевууд, които идват неканени в България два дни подир атентата на нас, на 16 април 1925 г. в черквата „Св. Неделя“, за да видят беляния терор. Основателят на сп. „Пла-мък“ се среща с англичаните и това му изясняда главата, според точно-то словосъчетание на поета Никола Фурнаджиев.

Тази среща обстойно съм проучил и документално доказал, че тя е фатална в живота на великия творец-храбър българин. (Вж. Камен Васевски, „6. Неосветени факти от един живот“ в монографията „Гео Милев: начинател и редактор на вестници и списания, журналист и публицист“ - Избрани съчинения, том 3 - изследвания, публицистика, спомени“, С., 2004, „Български писател“, с. 262-299).

Спират дотук. Спират, защото редовете ми станаха смущаващи много. В заключение обаче ще река: статията на доц. Тодор Керин за Гео Милев показва как не бива да се пише за одарения автор и неповторимия българин. Защото той е многопласта личност, с ренесансо-ви черти, извикващи смайващ респект, а не лековатост. И отговорност, разбира се, у оня, който посегне към перото и почне да трупа пасажи и страници уж да го величае, а то излиза друго...

Камен ВАСЕВСКИ
доктор на филологическите науки

Бележка на автора

Тази статия не биде публикувана от „Пенсионери“, макар че нейната цел е високопохвална - да изправи грешките и пропуските, до-пуснати от доц. Тодор Керин в текста му, появил се във вестника. Мълчаливият отказ намирам за неоснователен. Защото става дума за велик писател, журналист, редактор, преводач, художник, режисьор и неповторим гражданин. Забележете: отказът се поднася от изданието през 2013 г. - годината, през която Съюзът на българските писатели ще отбележи с гордост стотния си рожден ден. Юбилеят ще изрази възхвала на книжковното дело на големи владетели на перото, сред които Гео Милев сияе ослепително.

МИСТИЧНИ ПРОЕКЦИИ НА ДУХА

Кирил ПОПОВ

Вече четвърт век се вчуствам в изкуството на проф. Валентин Колев от НХА-софия, а то се оказа неизчерпаем кладенец на багри, линии и форми. И продължава да ме уверява, че за да го интерпретирам като уникално художествено присъствие и душевност у нас и по света, трябва да съм наясно за неговата алергия към всяка вид уподобяване или мимезис на реалния свят. Това ще направи възможно и радикалното ми чувстване в неговите облъхнати от артистична

Проф. Валентин Колев, Пейзаж

условност, творческа автентичност, спонтанна живописна активност и метафизическо схващане за същността на съществуването и света. От гореказаното се разбира, че не е лесно да се постигне арт-познание за изобразителната стилистика на валентин Колевото изкуство на основание и на неговата най-нова изложба в НХА-София. Прочитам съдържанието на подбрани от средно- и малоформатни творби, улеснен от познатата ни тяхна способност да бъдат съзаерцавани от няколко страни. И по този начин духовните ни потребности да усетят завихрения тань на багрените петна, структурирани по сложната логика на авторските мисли и чувства. И да открием зад загадъчната повърхност на изображеното развлънувани в митове и легенди светове, послания за добро, за вечност. Някак много бързо зрителят влиза в правото и възможностите си да открива във всяка композиция оцветени делнични, но и сакрални образи, на храмове и реликви. Докато в даден момент се усети като пред внезапно възкръснала античност, пред мережеещ се като на залез спомен. И в душата му като на разсъмване проблесне раздвижен от сезонни модулации символ на неочекван стимул за живот.

Независимо от насочващите вниманието ни заглавия на творбите, най-често ги асоциираме с пейзажи. Те са светли и пространствени, ако решим, че са природни. И импресионистично загадъчни, ако видим в изображеното пейзаж на душата, но спомена за далечно плаване в екзотични далници. А тъй като богатото цветово разнообразие поражда жизнерадост, само в редки случаи ще почувствуем приглушена носталгия. Но красивите вибрации от светлина и въздух ще ни отвлекат бързо в изпълнени с действени хармонии и импресионистични цветове...

Картините на проф. Валентин Колев се различават по хроматична насыщеност и някои от изображенията се асоциират с цветя, сдружени като че по законите на източното изкуство икебана, облъхнати от аурата на вложена в начина на композирането им жизнена философия. Но най-силно е усещането ни за среща с неомистичен арт, със загадъчни проекции на духа. В тази вселена от хармониращи си или противопоставящи се енергии зрителят може да открие и внушение за геодезическо движение, за параклаза от цветни форми. Картините показват интереса на своя творец към красотата на голото тяло, но не профанирано, а като състояние на женското естество в неговата недостъпна осезаемост и мистична атмосфера.

Във всички случаи изконните форми

на материя са обективирани условно. Събраните в една експозиция визии и пластики свидетелстват за технологичното любопитство на своя автор, за неговия интерес към експеримента, към нови идеи, състояния, метафори и техника. Но и в двата вида изкуство се откриват

траини показатели в плавното развитие на проф. Валентин Колев: безсюжетност, тотален синтез и немногословие, граментарност и н е д о в ъ р ш е н о с т ; нетрадиционен ъгъл на зрение в превърщането на обективно съществуващото в артефакт. А всичко това увенчано с познатата отдавна на посветените

в това изкуство единоплановост в творческата и житейска позиция на автора...

Винаги ще съм уверен, че е добре дошла сред смислопораждащите или смислотискащи изобразителни и изразителни инвенции принципната, а не самоцелна раздвоеност в изкуството между предметното и конотативното. Сещам се за издадената още пред 1771г. четири томна „Всеобщата теория на изящните изкуства“, в която нейният автор Георг Вулцер се противопоставя яростно срещу миметичната идея, противопоставяйки ѝ експресивното изображение. И сродното с поезията изкуство на проф. Валентин Колев има за свой предмет онова, което духът на автора си представя – неговите картини и пластики не отразяват реални предмети, а изразяват артистичния и философски дух на забележителния художник. Разбира се, най-изненадани са почитателите на проф. Валентин Колев от факта, че досега той им е бил познат като живописец, а в новата си изложба се представя и като скулптор. Тридесетте малки пластики от бронз, хартия и камък много бързо ни опомнят, че всъщност този творец често ни е удивлявал и с магията на скулптирани в живописните му платна абриси на храмове, образи на голи жени, застинали интериори и на други не всеки път обясними от раз представи.

Като разбрах, че тази зимна изложба има амбивалентна жанрова характеристика, се запитах дали в случая живописецът и скулпторът са в хармония или в опозиция. Отговорът дойде още на вернисажа от еднакво възторжените реакции на изправените пред картини и пластики зрители. Някак много бързо се открива от вчуствашите се в това изкуство общи тези, еднакво естетическо изльчване. Аналогията на теми и идеи в двата вида арт от един и същи творец не е епидермално усещане. Напротив, като професионално изпълнение и силно естетическо въздействие е абсолютна. Казвам го без никакво колебание и защото лесно се разбира, че проф. Валентин Колев е алергичен към наследени от тоталитарно време монументални живописни и скулпторни мурални изображения на подвига, страданието и саможертвата – тържествени, шумни и помпозни изобразителни екзалтации. И е устремен в своите пластики в бронз, хартия и камък, и в картините си към експресивно безсюжетно изобразяване портрета на обществото чрез незабележими в нашето шоу-съвремие строго утилитарни на пръв поглед или сакрализирани форми на красотата и хуманизма като универсални състояния на вечно смутения човешки дух...

Мариела ПИДЕВА

Аз мечтах за утрини от злато

И аз мечтах за малка бъяла къща забравена сред горска тишина, в която да градя живот и същност. И може би, две мънички деца. И аз мечтах за утрини от злато и капки росни в моите коси. Но ако мечтите са безплатни, то стават на реалност със пари. И тъй превърнах се в поета на Дамянов и всяка нощ до малки часове, на бюрото ми, черна нощна лампа побутваше мечтите ми напред. И аз мечтах, и още домечтавам да мога да изпиша листове, достатъчни, камара да направят и с тях да спретна дом за тоз поет.

Кристина БОЖАНОВА

Хайку

Все се оглеждам –
за сълнцето и теб –
да ми намигнете.

Събрах на пролетта
зелените въпроси и засадих
по коренче от тях в градината.

Сълнцето залязва,
отнякъде разбрало,
че е излишно...

Във полунощ
напира някакво съзвездие
да ми предскаже утрешия ден.

Свивам се на фунийка
и протича през мен
еднообразието на делника.

*В седмия международен
хумористичен
литературен конкурс
“КАУНЬ - 2013” Хасково,
старозагорският
сатирик*

Стайко ТОПОЛОВ

*грабна първата награда
в раздел „КРАТКИ ФОРМИ“*

**ТЕМАТА НА КОНКУРСА –
„ГЛУПАКЪТ И ГЛУПОСТТА“**

НЕ ЗДВОЯВАЙ ГЛУПОСТТА

Да влезеш във спор със глупак –
това си е направо драма.
Ами то просто няма как
глупците да не станат двама...

ГЛУПАВИ МИСЛИ В УМНИ ГЛАВИ

Във всяка глава може
глупава мисъл да хрумне.
Но огласяването ѝ ще отложи
главата, която е умна.

ГОРЕ НА ДЪРВОТО

Наперен млад клон подмята
към корените в земята:
- Там, долу във тая кал
за нищо не бих стоял.
Отвръща му един корен:
- Без нас изсъхваш, бе,
глупчо горен!

ОБЯВА

ОБЩИНА РАЗГРАД, със съдействието на Съюза на българските пи-сатели и Регионална библиотека „Проф. Боян Пенев“ - Разград, обя-вяват провеждането на деветия Национален литературен конкурс „Поетични хоризонти на българката“, посветен на разградската възрожденка Станка Николица Спасо-Еленина.

Конкурсът ще се проведе в град Разград на 14 ноември 2013 година. Условия за участие в конкурса: Могат да участват всички желаещи творци от страната като представят до 3 (три) стихотворения на свободна тема, които да не са публикувани в книга, на страниците на периодични издания или в социалните мрежи в Интернет. Конкурсът е анонимен. Стихотворенията се представят напечатани и неподписани в по два екземпляра в голям непрозрачен плик. В този плик се поставя малък запечатан непрозрачен плик - по един екземпляр с подписани същите творби, както и кратки биографични данни за участника, адрес и телефон/GSM за връзка; прилага се снимка малък формат.

*Срок за представяне на творбите - най-късно до 22 октомври 2013 г.
Творбите изпращайте на e-mail: pr_biblioteka_rz@abv.bg
или по пощата на адрес: 7200 град Разград Ул. „Бели Лом“ № 28*

*Регионална библиотека „Проф.Боян Пенев“, ЗА ЛИТЕРАТУРНИЯ КОНКУРС
Телефони за информация:
084/ 660 245 - РБ "Проф.Боян Пенев" - Женета Александрова, директор;
084/627 317; GSM: 0896 086 412 РБ "Проф.Боян Пенев" - Димитър Петров, PR.*

Адрес: 6003 Ст.Загора, ул.Хр. Ботев 4

Главен редактор: Йордан АТАНАСОВ

тел: 042/649-110 , 042/980-088

GSM 0888790135

Редактори:

Румен СТОЯНОВ 02/8247956

Красимира БОЖАНОВА 0889 486812

Издател: НЧ “Даскал Петър Иванов”

e-mail: lit_glas@abv.bg

IBAN: BG14 UNCR 7630 1074 8633 90

УниКредит Булбанк Стара Загора

Печат: “Литера Принт” АД - Стара Загора

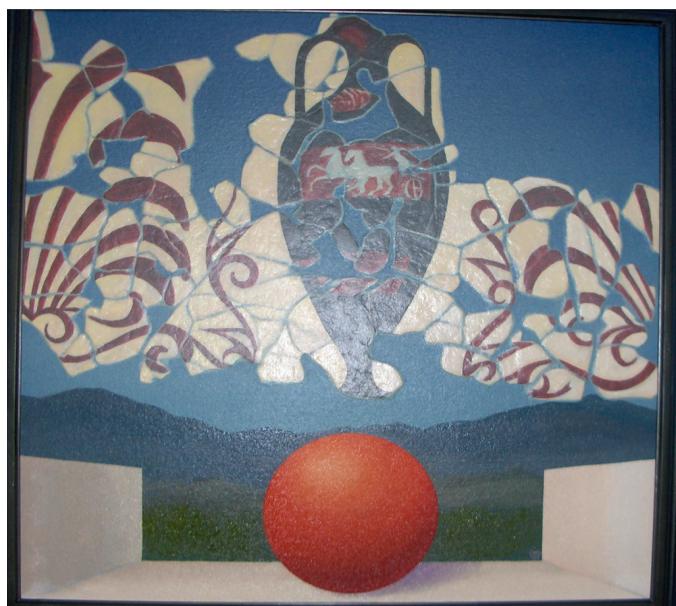
Не се връщат и не се редактират материали!

Абонамент - само в редакцията

ХРИСТО ТАНЕВ - 70 ГОДИНИ - ЧЕСТИТО!

Картини от юбилейната му изложба във фоайето на Старозагорската опера

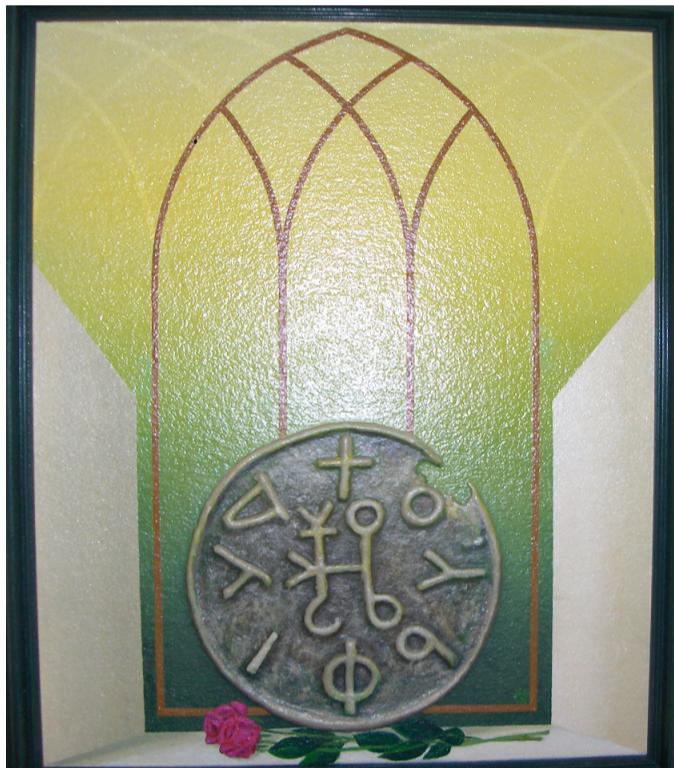
Храмово наследство от Мъглик

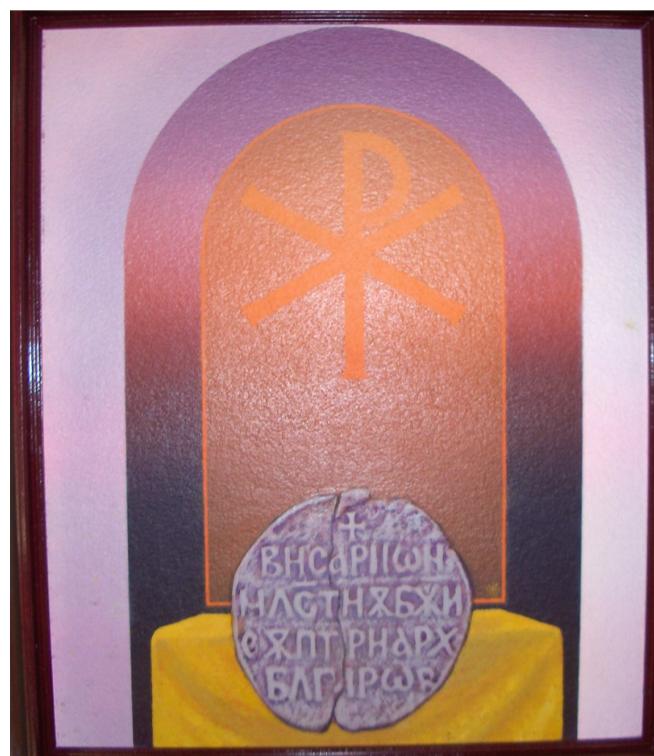
Танев - време за посвещение

Висарион - живот и посвещение

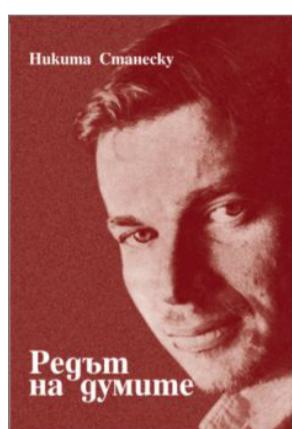

Роза за се Улфила (Вулфиле, Олфила)

ЧЕТИРИЛИСТНАТА ДЕТЕЛИНА НА ПОЕЗИЯТА ИЛИ ЗА КНИГАТА „РЕДЪТ НА ДУМИТЕ“ В ПРЕВОД НА ОГНЯН СТАМБОЛИЕВ

Поезията на Никита СТАНЕСКУ (1933-1983) е поредният дар на румънската култура в полето на европейската интелектуална лирика. Поетът дебютира през 1960 година с книгата „Смисълът на любовта“. Още първата му книга заявява желанието на твореца да търси гълбинното чрез силата на асоциацията. Този поетичен тонпродължава във втората му стихосбирка „Видение на чувствата“ (1964), чрез която в румънската поезия отчетливо се налага линията на поезията на познанието. За неговата поезия изтъкнатият български преводач Огнян Стамбалиев, носител на наградата за превод на Румънската академия, пише в своя аналитичен предговор към книгата „Редът на думите“: „Непрекъснато търсещият ум на поета-философ Никита Станеску копнееше да преоткрие вечните тайни на живота, да разтълкува докрай неизменните форми на нещата. Той видимо се вълнуваше от калейдоскопичната смяна на явленията в природата, от различните процеси, които непрекъснато се извършват в материата“. Така ерудираният преводач елегантно ни насочва към основните тематични пространства в поезията на румънския поет. В българския превод стиховете му „дишат“ с изискания въздух на възвишеното слово, което копнее да се

слее с Всемира, да проникне в тайните на битието. Какво е поезията? Каква е мисията на поета? Може ли любовта да бъде четирилистна детелина? В какво пространство живее модерният човек в напрегнатата свръхцивилизация? Поезията притежава силата да загава отговорите, да приютява търсещия ум на читателя към енigmата на живота.

За Никита Станеску поезията е смисъл и болка, която той споделя с Другия:

*Поезията е плачещо око.
Тя е плачещо рамо,
очи на плачещо рамо.
Тя е плачещи ръце,
очи на плачещи ръце.
Тя е плачещи нозе,
очи на плачещи нозе.*

*Приятели мои,
поезията съвсем не е сълза,
тя е ридане
плач на още неизмислени очи,
сълзи на очи,
които трябва да се родят красиви,
сълзи на очи, които трябва да се родят
щастливи!*

В „Автопортрет“ поетът споделя:
*Аз съм само едно
петно от кръв,
което говори.*

Символиката на кръвта, асоциативно свързана с червения цвят описва душата на поета като самото страдание на живота, изплакано като истина, болезнено и истинско.

Преводачът Огнян Стамбалиев е подbral текстове, представящи силата и дълбочината на поезията на Никита Станеску. Така българският читател разбира, че на другия бряг на Дунава диша едно голямо Слово на поет, роден да бъде мислител и философ:

*Защо чуваме и защо имаме уши
да чуваме?
Толкова ли сме грешни,
че ни е нужно
да имаме
надежди за красота,
очи за ласки,
нозе за бягство?
Толкова ли сме нещастни,
че трябва сами себе си
да обичаме?
Толкова ли сме непостоянни,
че трябва да продължаваме
чрез раждането си
грозната си тъга,
трепетната си любов?
(„НЕСПРАВЕДЛИВОСТ“)*

Общуването с тази книга се превръща в мост, по който вървят културните асоцииации, сближаващи два съседни народа в голямия дом на Поезията.

Доверяваме се на преводача и ценителя на изящното слово Огнян Стамбалиев, който

споделя в предговора: „Имах щастието да познавам Никита и бих споделил пред българските му читатели, че беше астрален поет и човек, живеещ в свой, особен свят. В аурата му имаше нещо неземно, което привличаше и удивляваше всеки, който поне веднъж се докоснеше до него. Невероятен, изумителен талант, безкрайно добро, открито щедро сърце! Домът му в Букureщ беше своеобразен клуб, отворен денонично за поети, музиканти, художници и почитатели.“

За особената връзка между поет и преводач е писано много. Самият Гьоте отбелязва, че преводът е родство по избор. Българският превод на Никита Станеску отново доказва силата на тази мисъл, защото стиховете на румънския поет заживяват в своя български образ въздействащ и силен, достигайки до сърцата на своите читатели. Може би тук е и мястото да се отбележи фактът, че самият Никита Станеску посвещава на Огнян Стамбалиев стихотворението си „Име“, написано през юли 1983 г. в Букureщ. В този контекст се актуализира и тезата, че творците на словото сближават народи и култури, защото изграждат най-силните мостове между хората – тези на духовността.

д-р ф.н. Иво БРАТАНОВ

Никита Станеску. „Редът на думите“
Подбор, предговор и превод Огнян
Стамбалиев. „Гея Либрис“, София, 2013.